

Een onderzoek naar het subject in het Nederlandse taalgebruik van Portugese moedertaalsprekers.

Ghislaine Groenewegen

Bachelorscriptie Nederlandse taal en cultuur

Begeleiding:

-Dr. J.M. van Koppen

-Drs. A. Brink

17-08-2010

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Voorwoord	3
Inleiding	4
Onderzoeksvragen	4
Toelichting	5
Opzet	6
Hoofdstuk 1. Tweede of vreemde taalverwerving	7
Hoofdstuk 2	10
2.1 Pro-drop	10
2.2 Het Nederlands	11
2.2.1 Het Pronomen	11
2.2.2 Het woord het	12
2.3 Het Portugees	13
2.3.1 Het Pronomen	14
2.3.2 Het woord 'het'	18
2.4 SOV en SVO	20
Hoofdstuk 3. De praktijk, lessen en Code	24
Hoofdstuk 4. Het Onderzoek	26
4.1 Verwachtingen en toelichting	26
4.2 Deelnemers	27
4.3 De opzet	28
4.4 Verslag onderzoek	28
Hoofdstuk 5. Resultaten	30
5.1 Bevindingen	30
5.2 Reactie op resultaten	36
Hoofdstuk 6. Conclusie	38
Bijlagen	42
Deelnemer A	42
Deelnemer A 1	42
Deelnemer A 2	45
Deelnemer A 3	49
Deelnemer B	52
Deelnemer B 1	52
Deelnemer B 2	54
Deelnemer B 3	57
Deelnemer C	59
Deelnemer C 1	59
Deelnemer C 2	61
Deelnemer C 3	65

Voorwoord

Dit is 'm dan, mijn bachelorscriptie. Een bachelorscriptie schrijven tijdens je verblijf via Erasmus in het buitenland is nooit een goed plan. Dat heb ik wel gemerkt. En al helemaal niet als je in Coimbra bent, een bruisende studentenstad waar de zon altijd schijnt en iedereen elke dag naar het strand wil en je elk weekend nieuwe vrienden maakt. Dat ik door het wijzigen van mijn masterplannen, onderwerp, richting en begeleider ineens een veel leukere scriptie kon gaan schrijven en zelfs hulp kon krijgen kwam daar nog eens bovenop. Alle lieve mensen die mij op een of andere manier geholpen hebben deze scriptie tot stand te brengen ondanks de afleiding die Coimbra is geweest, jullie weten wie jullie zijn: Muito Obrigada!

Ghislaine Groenewegen

Inleiding

Het Nederlands en het Portugees lijken in eerste instantie weinig op elkaar. Nederlands is een Germaanse taal, Portugees een Romaanse. Ze klinken heel verschillend, hebben een andere spelling en uitspraak en zo zijn er uiteraard nog veel meer verschillen. Deze scriptie handelt over een onderzoek naar enkele specifieke verschillen tussen het Nederlands en Portugees. In het bijzonder ligt de nadruk op het feit dat Portugees in tegenstelling tot Nederlands een zogenoemde pro-droptaal is (zie hoofdstuk 2 voor verdere uitleg van deze term).

Onderzoeksvragen

De vraag waarmee dit onderzoek begint is (i) hoe het Nederlands en het Portugees ten opzichte van elkaar verschillen met betrekking tot de realisatie van het subject . Uit deze vraag volgt de volgende vraag namelijk (ii) wat is het effect van dit verschil op de productie van Nederlands door moedertaalsprekers van het Portugees. Naar aanleiding van deze laatste vraag zijn er twee deelvragen die ik beknopt wil bekijken naar aanleiding van de uitslag van het onderzoek. Deze vragen zijn (a) In hoeverre maken moedertaalsprekers van het Portugees gebruik van pro-drop wanneer ze Nederlands spreken, of in hoeverre overgeneraliseren ze het gebruik van het subject? En (b) heeft het gebruik van pro-drop ofwel het overgeneraliseren van het gebruik van het subject te maken met feit dat het Nederlands een SOV-taal is en het Portugees een SVO-taal?

De vragen nogmaals op een rij:

1. Inleidende vraag: Hoe verschillen het Nederlands en het Portugees ten opzichte van elkaar met betrekking tot de realisatie van het subject?

2. Onderzoeksvraag: Wat het is effect van deze verschillen op de productie van Nederlands door moedertaalsprekers van het Portugees?
 - 2a. In hoeverre maken moedertaalsprekers van het Portugees fouten in het gebruik van het subject als ze Nederlands spreken. Meer specifiek gebruik ze pro-drop op plaatsen waar dat niet is toegestaan wanneer ze Nederlands spreken, of – omgekeerd- overgeneraliseren ze het gebruik van het subject juist als ze Nederlands spreken? En hoe gaat dat in het bijzonder met het woord 'het' dat in het Nederlands fungeert als 'loos' of expletief onderwerp?
 - 2b. Zou het gebruik van pro-drop of het overgeneraliseren van het gebruik van het subject te maken kunnen hebben met feit dat het Nederlands een SOV-taal is en het Portugees een SVO-taal?

Toelichting

De inleidende vraag is voortgekomen uit het feit dat het Portugees een pro-droptaal is, in tegenstelling tot het Nederlands. Hieruit volgde logischerwijze de tweede 'vraag', die tevens de hoofdvraag van het onderzoek is. In dit onderzoek worden de twee kleinere deelvragen behandeld. *Het* lijkt in het Nederlands te fungeren als een loos onderwerp, zoals in *het regent, het is tijd*. In deze voorbeelden is er geen specifiek iets waar het naar verwijst, het is bijvoorbeeld niet te vervangen door de *wolk regent* of *zes uur is tijd*. *Het* kan ook fungeren als een expletief onderwerp, i.e. een onderwerp dat alleen wordt gebruikt omdat er een onderwerp moet staan, niet omdat het een thematische relatie met het werkwoord heeft. Het Portugees heeft niet een dergelijk expletief onderwerp zoals 'het'. De tweede deelvraag is ontstaan omdat de

collegereeks Nederlands begint met de standaard, mededelende hoofdzinnen die de SVO-vorm hebben. Deze volgorde wordt er, net als het gebruik van overte subjecten, min of meer 'ingestampt'. De vraag rijst of dit, in de overige zinstypes (SOV, VSO), leidt tot ongrammaticale zinnen en of dit ook het gebruik van het overte subjectpronomen beïnvloedt?

Deze vragen ga door middel van een onderzoek, waarvan de opzet te vinden is in hoofdstuk 4, testen door een hier een onderzoek naar te doen bij de studenten aan de Universiteit van Coimbra die Nederlands als vreemde taal leren. Antoinet Brink (doctoraaldiploma Portugese taal- en letterkunde heb van de Universiteit Utrecht en masterdiploma taaldidactiek Universiteit van Aveiro) geeft deze lessen. Ik heb dit semester ook een deel van de lessen gegeven.

Opzet

Deze scriptie begint met een introductie in de vreemdetaalverwerving, met name gericht op de spreektaal omdat het onderzoek is gericht op spontane gesproken taal. Vervolgens wordt het verschijnsel pro-drop behandeld, eerst in het algemeen en daarna met betrekking tot het Nederlands en Portugees. Hierin wordt ook de deelvraag over *het* besproken. Hierna volgt een paragraaf over het verschil tussen een SOV- en SVO-taal, gericht op de verschillen tussen het Nederlands en Portugees. Na deze informatie wordt het onderzoek uiteengezet en meer informatie gegeven over de deelnemers, met vervolgens de resultaten van dit onderzoek. Uiteindelijk wordt afgesloten met een conclusie waarin gepoogd wordt antwoorden op de vragen te geven en eventuele vervolgonderzoeken worden benoemd.

Hoofdstuk 1. Tweede of vreemde taalverwerving

Dit hoofdstuk zal een inleiding geven in de tweede of vreemde taalverwerving. Er zijn veel verschillende manieren om deze zaken te benaderen maar de nadruk zal liggen op de productie van de vreemde taal. Er zijn veel beschrijvingen van de verschillende benaderingen door de jaren heen. Deze beschrijving en alle besproken benaderingen zijn gebaseerd op Appel en Vermeer (2008).

Er zijn vijf belangrijke benaderingen van het NT2-onderwijs (Nederlands als tweede Taal-onderwijs). Deze zijn vooral gericht op de verwerving van de grammatica, maar aangezien mijn onderzoek zich richt op spreektaal, wil ik de functie van productie van de vreemde taal bij elke benadering kort uiteenzetten. Het gaat om de zogenoemde grammatica-vertaal-, audiolinguale-, communicatieve-, receptieve- en handelingspsychologische benaderingen.

De grammaticaal-vertaalbenadering gaat er vanuit dat het verwerven van de grammatica de basis is voor het verwerven van een vreemde taal. Het bestuderen van de regels en tweetalige woordenlijsten is volgens deze methode de basis voor van het leren van de taal. Dit komt kort gezegd dus concreet neer op het leren van rijtjes met woorden en paradigma's en het leren van grammaticale regels. Productie speelt bij deze benadering geen rol van betekenis. In Appel en Vermeer (2008) wordt deze methode geëvalueerd en de belangrijkste conclusie van deze evaluatie is dat cursisten die volgens de grammaticaal-vertaalbenadering een tweede taal relatief slecht scoren op de productie van de vreemde taal.

In de audio-linguale benadering, daarentegen, heeft de productiekant wel een belangrijke rol. Deze benadering is vooral gericht op de mondelinge

communicatie. Er wordt in het begin alleen maar gesproken (en dus ook geluisterd) zodat de uitspraak niet beïnvloed wordt door de spelling van de taal. Dit laatste zou de uitspraak van de vreemde taal negatief beïnvloeden omdat NT2-leerders een link leggen tussen hun uitspraak en de spelling van de taal. Aangezien de spelling van een taal vaak niet (of niet per se) de fonetische werkelijkheid van die taal weergeeft, leidt dit mogelijk tot de verkeerde uitspraak.

De derde benadering lijkt ten dele op de vorige. Dit is de communicatieve benadering. Deze houdt in dat een T2-verwerver eerst in de taal moet leren communiceren. Hij leert erg snel taal te produceren, de communicatieve gewoontes in een taal zijn daarbij veel aanwezig. Ook bij deze methode is productie dus erg belangrijk.

Een andere benadering is de receptieve methode. Deze is, in tegenstelling tot de communicatieve benadering, vooral gericht op lezen/luisteren, de receptieve vaardigheden: in deze methode wordt vooral gelet op het taalbegrip. In dit opzicht wijkt deze methode af van de voorgaande twee methodes (de communicatieve en de audio-linguale). Het taalbegrip wordt volgens Appel en Vermeer (2008) in deze twee methodes enigszins over het hoofd gezien. De receptieve methode is uiteraard niet uitsluitend receptief. Op een gegeven moment komen ook de productievaardigheden aan de orde, maar daar ligt niet direct de nadruk op. Deze methode gaat er vanuit dat als de receptieve kant goed is, productie vanzelf volgt.

De laatste benadering is de handelingspsychologische. Bij deze benadering worden handelingen aan taal gekoppeld. Hieronder valt bijvoorbeeld de zogenoemde Total Physical Response methode. Bij deze methode voeren T2-verwevers aan de hand van aanwijzingen van de docent opdrachten uit. De taaluitingen worden meermaals herhaald en gekoppeld aan handelingen die de studenten op dat moment uitvoeren. Het spreken speelt hier in het begin helemaal geen rol, omdat de studenten op niveau

nul beginnen. Het leren begint bij deze methode bijvoorbeeld met een docent die objecten aanwijst en ze benoemt. Vervolgens verplaatst ze bijvoorbeeld een object en benoemt ze die handeling. Op een gegeven moment laat ze studenten deze handelingen uitvoeren alleen door deze uit te spreken. De studenten spreken hierbij niet, luisteren alleen naar wat de docent zegt. Later wordt er echter wel gesproken, ook aan de hand van handelingen en met veel gebruik van herhaling.

Voor de spreekvaardigheid lijken de audio-linguale- en de communicatieve benadering waarschijnlijk het beste. Op deze manier leren T2-verwervers immers vooral goed mondeling te communiceren. Maar dit is niet met zekerheid te zeggen omdat een goede basis in luisteren of grammatica later misschien wel een veel betere spreekvaardigheid veroorzaakt. Om dit uit te zoeken zou er een onderzoek naar gedaan moeten worden.

De colleges aan de Universiteit van Coimbra zijn een combinatie van de audio-linguale en de receptieve benadering. In de lessen wordt altijd veel gesproken, maar bij het oefenmateriaal op de computer gaat het voornamelijk om luisteren, lezen en schrijven. Deze vier elementen zijn vrij gebalanceerd aanwezig. Met behulp van de methode *Code* (Schouten (red.) 2004) worden de receptieve elementen aangeleerd en door de aanwezigheid van de docent ook de communicatieve. In het hoofdstuk over de praktijk wordt dieper ingegaan op de methode en de lessen aan de universiteit van Coimbra.

Hoofdstuk 2

In dit hoofdstuk zal algemene informatie over pro-drop aan de orde komen. Hierna volgen twee paragrafen specifiek over het Nederlands en het Portugees. Tot slot nog een paragraaf over SOV en SVO.

2.1 Pro-drop

Het Portugees is een van de vele talen die een pro-droptaal is, in tegenstelling tot het Nederlands. Het onderzoek in deze scriptie is gericht op de eventuele fouten die Portugese studenten van het Nederlands hierin maken als ze Nederlands spreken. Daarom is het belangrijk te kijken wat pro-drop in het algemeen inhoudt. Dit hoofdstuk zal hierop ingaan. Hierna wordt in twee paragrafen specifiek ingegaan op het Portugees en het Nederlands.

Dat een taal een pro-droptaal is houdt in dat het niet altijd nodig is een expliciet subject te gebruiken, dit in tegenstelling tot wat bijvoorbeeld het Nederlands vraagt. In een pro-droptaal kan het persoonlijk voornaamwoord als onderwerp worden weggelaten als uit de context duidelijk blijkt wie of wat het onderwerp is. Pro-droptalen gaan vaak heel vrij om met het gebruik van de pronomina. Soms worden ze in de schrijftaal wel gebruikt en/of juist alleen wanneer er nadruk ligt op het pronomina. Vaak het is niet zo dat het gebruik in de schrijftaal verplicht is, het is meestal zelfs niet gebruikelijk om de pronomina in elke zin te gebruiken. Wat belangrijk is voor pro-drop is dat deze gerelateerd is aan werkwoordvervoeging. Hieruit is de persoon af te leiden waardoor het voor de lezer/luisteraar duidelijk is om welke persoon het gaat zonder dat hiervoor een pronomina nodig is.

2.2 Het Nederlands

Om over pro-drop te spreken is het nodig het pronomen an sich te bespreken. Ook is het interessant dieper in te gaan op het woord *het*. In het Nederlands is het gebruik hiervan in bepaalde opzichten bijzonder en daardoor zou misschien tot meer fouten in het Nederlands van Portugezen kunnen leiden.

2.2.1 Het Pronomen

Het Nederlands is een taal waarin het subject een verplicht onderdeel in de zin is. Ook het object is verplicht. Het is niet mogelijk om het subject of object weg te laten, ondanks dat het werkwoord zich wel degelijk aanpast aan het getal van het subject. De enige mogelijkheid in het Nederlands om een werkwoordsvorm zonder expliciet subject te gebruiken, is in de imperatief, zoals *loop door! Sta op! Zwijg!* Nederlands heeft hier een uitzonderlijk voorbeeld van, namelijk de zeer informele zinnen van het type "ben even naar de bakker". Hier ontbreekt het expliciete subject en is uit het werkwoord af te leiden wat het impliciete subject is, *ik* in dit geval. Deze gevallen worden ook wel topic-drop genoemd. Het topic van de zin (datgene waar de zin over handelt) kan worden weggelaten. Dit kan echter ook wanneer het topic een lijdend voorwerp is, bijvoorbeeld in "heb ik niets mee te maken". Voor dit onderzoek zijn deze voorbeelden te uitzonderlijk en specifiek, hier wordt verder dan ook geen aandacht aan besteed.

Het Nederlandse persoonlijk voornaamwoord maakt een onderscheid tussen de subjects- en objectsvormen:

	Subject	Object
1 ^e persoon enkelvoud	Ik	Mij, me
2 ^e persoon enkelvoud	Jij, je, u	Je, jou, u

3 ^e persoon enkelvoud	Hij, -ie, (m) zij, ze, (f) het, 't	Hem, (m) haar, (f) het 't
1 ^e persoon meervoud	Wij, we	Ons
2 ^e persoon meervoud	Jullie, u	Jullie, u
3 ^e persoon meervoud	Zij, ze	Hen, hun

Tabel 1. Nederlandse pronomina

Wat belangrijk is voor het verschil tussen het Nederlands en Portugees is dat de derde persoon enkelvoud niet per se hoeft te verwijzen naar een persoon. De derde persoon enkelvoud kan in de vorm *het* ook een ding, feit, tijdstip et cetera zijn. Aangezien substantiefgroepen per definitie derde persoon zijn, kan er alleen naar dit soort groepen worden terugverwezen (of juist vooruit) met de derde persoon enkelvoud of meervoud. In de volgende paragraaf wordt dieper ingegaan op dit verschijnsel en de gevolgen.

2.2.2 Het woord *het*

Omdat het gebruik van het woord *het* in het Nederlands vrij veel aanwezig is en het Portugees niet zo'n pronomen heeft wordt hier kort het Nederlandse gebruik ervan besproken. Het woord *het* verwijst niet naar een persoon. Het kan een persoonlijk voornaamwoord zijn als het gaat om een onzijdig onderwerp of voorwerp. Het kan ook een onbepaald voornaamwoord zijn, een pronomen indefinitum. De objectsvorm van *het* is tevens *het* en het kent geen possessivum.

Het als voorlopig subject

In het Nederlands kun je het woord *het* als voorlopig subject gebruiken. Het verwijst dan naar een deelzin die na de hoofdzin volgt.

(1) Dat ik al bijna terug naar Nederland ga, is niet leuk.

Deze voorbeeldzin kun je omdraaien:

(2) [X] is niet leuk dat ik al bijna terug naar Nederland ga.

Het eerste deel is de hoofdzin, in deze hoofdzin ontbreekt het subject. Het Nederlands heeft een expliciet subject nodig om de zinsconstructie grammaticaal correct te maken. Maar in tegenstelling tot het loos subject heeft het voorlopig subject een referent, in dit geval namelijk de hele bijzin *dat ik al bijna terug naar Nederland ga*. *Het* neemt de subjectpositie in en is daarmee een voorlopig subject.

De zin wordt nu:

(3) Het is niet leuk dat ik al bijna terug naar Nederland ga.

Het als loos subject

Het woord *het* kan gebruikt worden als loos subject. Dit gebeurt met name in zinnen (met werkwoorden) die iets zeggen over de weers- of tijdstipgesteldheid zoals: regenen, sneeuwen, hagelen, (te) laat/vroeg zijn, enzovoorts. Dit geeft zinnen als: Het regent, het sneeuwt, het hagelt, het is te laat/vroeg, het is vijf uur. Maar ook in het algemeen het benoemen of beschrijven van de gesteldheid van een situatie zoals: het stinkt, het spookt, het loopt los.

2.3 Het Portugees

Het Portugees is een taal die valt onder de Romaanse talen evenals het Spaans, Italiaans, Frans et cetera. Het is een pro-droptaal en neemt als onderliggende structuur de vorm van SVO aan. In deze scriptie wordt

alleen gekeken naar het Europees Portugees, het Braziliaans Portugees wordt volledig buiten beschouwing gelaten.

2.3.1 Het Pronomen

Het persoonlijk voornaamwoord in het Portugees werkt iets anders dan in het Nederlands.

	Subject	Object
1 ^e persoon enkelvoud	Eu	Me, mim
2 ^e persoon enkelvoud	Tu	Te
3 ^e persoon enkelvoud	Ele (m), ela (f), Voce	Lhe, a, o
1 ^e persoon meervoud	Nós	Nos
2 ^e persoon meervoud	Vós	Vos
3 ^e persoon meervoud	Eles (m), elas (f)	Lhes, os (m), as (f)

Tabel 2. Portugese pronomina

Ten eerste is er niet alleen in de derde persoon enkelvoud een verschil tussen mannelijk en vrouwelijk, maar ook in de derde persoon meervoud. Een ander verschil met het Nederlands is de vorm van het objectpronomen. In het Nederland zijn de objectvormen van de persoonlijk voornaamwoorden op zichzelf staande woorden. Het Portugees 'plakt' deze objectvormen aan het werkwoord vast. We noemen dat ook wel clitische pronomina. Hieronder wordt per vorm van het objectpronomen een zin gegeven om dit clitische gedrag van de objectpronomina te illustreren. Onder of achter de Portugese zinnen in de gehele scriptie staat tussen vierkante haken de gloss, de woordvoorwoord vertaling. Wanneer deze letterlijk overeenkomt met de gewone vertaling wordt deze weggelaten, indien de vertaling verschilt staat deze er ook bij.

- (4) Ela beija-me [zij kust mij]
- (5) Eu bato-te [ik sla jou]

- (6) Eu agradeço-lhe [ik bedank hem]
- (7) Eles empurram-nos [zij duwen ons]
- (8) Eu abraço-vos [ik knuffel jullie]
- (9) Eu observo-os [ik bekijk hen]

Er is dus geen sprake van object-dropping, want je kunt deze clitische pronomina niet weglaten. Voor het onderzoek is het hierdoor niet van belang naar de objecten in het Portugees te kijken.

Verder heeft het Portugees een wat verouderde beleefdheidsvorm: *você*. *Você* (als woord) kan alleen gebruikt worden als subject. De objectvorm van *Você* gaat samen met de derde persoon enkelvoud op het werkwoord en neemt dus de vorm aan met *-lhe*:

- (10) Eu agradeço-lhe [ik bedank u/hem]

Het moet in dit voorbeeld uit de context blijken of het om u of hem gaat.

Het Portugees is, zoals gezegd, een pro-droptaal. Daardoor wordt er weinig gebruikt gemaakt van de in tabel 2 genoemde pronomina. In het Portugees is er soms een verschil tussen de gesproken vorm en de geschreven vorm van de taal. Soms is het verplicht in de geschreven vorm wel gebruik te maken van de pronomina, maar het is niet gebruikelijk om het (zoals in het Nederlands) in elke zin te doen. In erg formele situaties worden de persoonlijk voornaamwoorden ook wel eens in de spreektaal gebruikt. Tot slot kan het persoonlijk voornaamwoord bijna nooit weggelaten worden als het gaat om de derde persoon.

Hieronder wat voorbeelden. De S staat voor spreektaal en F voor het formelere taalgebruik en de schrijftaal. De eerste zin is de Nederlandse zin, dan volgen de Portugese vertalingen, tussen haken staat de gloss.

- (11) Ik vind het niet leuk
S: Não gosto (disso)
[niet houden van/lekker vinden (dit)]
F: Eu não gosto (disso)
[ik niet houden van/lekker vinden (dit)]
- (12) Hij vindt het niet leuk
S: Ele não gosta (disso)
[hij niet lekker vinden/houden van (dit)]
F: Ele não gosta (disso)
[hij niet lekker vinden/houden van (dit)]
- (13) Ik weet het
S: Eu sei / sei
[ik weet / weet]
F: Eu sei
[ik weet]
- (14) a Ik denk het niet [in reactie op een vraag]
S: Acho que não
[denk dat niet]
F: Eu acho que nao
[ik denk dat niet]
- (14)b Jij denkt van niet
S: Achas que não
[denkt dat niet]
F: Tu achas que não
[jij denkt dat niet]
- (14)c Hij denkt van niet

S: Ele acha que não

[hij denkt dat niet]

F: Ele acha que não

[hij denkt dat niet]

(15) a Waar ben ik?

S: Onde estou?

[waar ben?]

F: Onde é que eu estou?

[waar is dat ik ben?]

(15)b Waar ben je?

S: Onde estás?

[waar bent?]

F: Onde é que estas?

[waar is dat bent?]

(15)c Waar is hij?

S: Onde é que ele está?

[waar is dat hij is?]

F: Onde é que ele está?

[waar is dat hij is?]

In zin (11) en (12) zien we dat in de gesproken vorm *eu* (ik) wel weggelaten kan worden maar *ele* (hij) niet. Ook komt hier het probleem van 'het' terug, wat niet naar het Portugees te vertalen is. Het woord *disso* betekent zoiets als (dit). Als wij in het Nederlands zeggen *ik vind het niet leuk*, kan dat ook naar een situatie of gesteldheid verwijzen, waar het Portugees dan zin (11) zonder *disso* zou gebruiken.

Zin (13) wordt in de spreektaal met *eu* gebruikt als er nadruk op ligt, dus in bijvoorbeeld de situatie "*we moeten zo weg*" "*ik weet het!*", dat laatste zou dan zijn *eu sei!*. Maar als iemand een verhaal vertelt en tussendoor

vraagt hij bijvoorbeeld of je weet waar de plaats ligt waar hij het nu over heeft dan volstaat een *sei!*, tevens als aanmoediging om verder te vertellen.

De zinnen in (14) en (15) bevestigen het verschil tussen de mogelijkheid van het weglaten van en *tu* tegenover de onmogelijkheid van het weglaten van *e/e*. Het gebruik van de persoonlijk voornaamwoorden *eu* en *tu* is eerder uitzonderlijk dan de norm.

Nogmaals moet hierbij worden vermeldt dat het gebruik van de pronomina noch in de schrijftaal noch in formeel taalgebruik altijd verplicht is. Het is niet zo is dat het Portugees in de schrijftaal in alle gevallen de pronomina gebruikt, in langer stuk tekst of een verhaal zou dat zelfs als zeer storend bevonden worden. Het is lastig aan te geven wanneer het wel moet en wanneer niet, daar zijn geen precieze regels voor.

2.3.2 Het woord 'het'

Het Portugees kent geen *het* zoals het Nederlands dat kent. In het geval van het voorlopig subject volgen nu drie vertalingen van dezelfde zin maar dan met een andere zinsvolgorde:

- (16) Ik moet terug naar Nederland, maar dat is niet leuk
(Eu)tenho que voltar para a Holanda, mas isso não é fixe
[(Ik)moet dat gaan naar Nederland, maar dit niet is leuk]

- (17) Dat ik terug naar Nederland moet, is niet leuk
wordt in het Portugees vertaald met:

Ter que voltar para a Holanda não é bom
[Moeten dat teruggaan naar Nederland niet is leuk]

Of

O facto de eu voltar para a Holanda nao é bom

[Het feit van ik teruggaan naar Nederland niet is leuk]

Beter vertaald naar het Nederlands met:

(Het feit dat ik terugga naar Nederland is niet leuk)

Maar deze vertaling echter ligt niet zo dicht mogelijk bij de originele zin.

De volgende wel. De zin is grammaticaal correct, maar vrijwel ongebruikt.

Que eu tenha que voltar para a Holanda, nao é bom

[dat ik moet dat teruggaan naar Nederland, niet is leuk]

(18) Het is niet leuk dat ik terug naar Nederland moet.

Não é bom que eu tenha que voltar para a Holanda

[Niet is leuk dat ik heb dat teruggaan naar Nederland]

In het tweede en derde voorbeeld is *eu* verplicht, omdat het werkwoord geen onderscheid maakt tussen de eerste en de andere personen, de vorm van het werkwoord wordt in deze zinnen hetzelfde vervoegd. Zoals in de derde zin te zien is, gebruikt het Portugees geen woord als *het*, terwijl dat in het Nederlands noodzakelijk is.

Ook *het* als loos subject is in het Portugees niet mogelijk. Wederom een aantal voorbeelden:

(19) Está a chover [het is regenen] (het regent)

(20) Cheira mal [ruikt slecht] (het stinkt)

(21) Cheira bem [ruikt goed] (het ruikt lekker)

(22) É tarde [is laat] (het is laat)

(23) São 5 da tarde [zijn 5 van de middag] (het is vijf uur 's middags)

(24) Não é verdade [niet is waar] (het is niet waar)

In elk van deze zinnen heeft het Nederlands het woord *het* nodig, het Portugees heeft niks nodig. Dit lijkt niet direct te vallen onder pro-drop, omdat er geen persoonlijk voornaamwoord is dat ingevuld kan worden. Echter is het niet zo dat deze zinnen geen subject hebben, deze is hier

onzichtbaar en niet (zoals in het Nederlands met *het* wordt gedaan) in te vullen met een pronomen.

Kort samengevat is het Nederlands geen pro-droptaal en is het daarom nodig gebruik te maken van de pronomina. Het Portugees daarentegen is wel een pro-droptaal en gebruikt de pronomina zeer weinig en op onregelmatige basis.

Het specifieke geval *het* uit het Nederlands zou voor Portugese studenten Nederlands moeilijk en verwarrend kunnen zijn aangezien in het Nederlands het gebruik hiervan verplicht is in het geval van een loos subject of voorlopig subject. In het Portugees is er niet zoiets als *het* maar is er sprake van een onzichtbaar subject, dit is in het geval van het weglaten in de Nederlandse taal waarschijnlijk ook te zien als een vorm van pro-drop.

2.4 SOV en SVO

Omdat het Nederlands en het Portugees niet dezelfde onderliggende zinsstructuur hebben ofwel respectievelijk een SOV- en SVO-taal zijn kan het interessant zijn te bekijken of fouten bij het gebruik van de SOV/SVO-volgorde invloed hebben op eventuele fouten in het gebruik van pro-drop. Hieronder volgt een korte introductie in wat SOV/SVO inhoudt en hoe zich dat uit in het Nederlands en Portugees.

Talen verschillen in de volgorde waarin het subject (S), het object (O) en het werkwoord (V) verschijnt. Er zijn SOV- en SVO-talen, maar ook de andere woordvolgordes zijn mogelijk. Voor het Nederlands nemen veel mensen aan dat het een SOV-taal (zie bijvoorbeeld Bennis 2000). Dit is wellicht onverwacht, aangezien de meest simpele zin (een mededelende hoofdzin) *João ziet Maria* de vorm SVO heeft. Er zijn echter twee

argumenten om te stellen dat het Nederlands wel een SOV-taal is. Bekijk de onderstaande voorbeelden.

- (25) João ziet Maria [S V O]
- (26) *João Maria ziet [S O V]
- (27) João heeft Maria gezien [S O V]
- (28) *João heeft gezien Maria [S V O]
- (29) ... dat João Maria ziet [S O V]
- (30) *...dat João ziet Maria [S V O]
- (31) ...dat João Maria heeft gezien [S O V]
- (32) *... dat Joao heeft gezien Maria [S V O]

Zoals in bovenstaande voorbeelden te zien is, staat het finiete werkwoord altijd op de tweede plaats van een mededelende hoofdzin. Als de zin echter meerdere werkwoorden bevat, dan lijkt de volgorde juist weer SOV te zijn: het hoofdwkwoord staat dan aan het einde van de zin en het hulpwerkwoord, zoals *heeft* in voorbeeld 27, staat op de tweede plaats. Ook de bijzin bevestigt deze conclusie. Dit type zinnen is enkel juist als de volgorde SOV is. Staan de bijzinnen in SVO-volgorde, dan zijn ze grammaticaal incorrect. Wat er in het Nederlands aan de hand lijkt te zijn is dat de woordvolgorde altijd SOV is, maar dat er een extra regel is die in hoofdzinnen het finiete werkwoord naar de tweede plaats brengt. Als het finiete werkwoord toevallig het hoofdwkwoord is, dan lijkt de volgorde dus SVO (zie onder andere Bennis 2002). Hoe dit werkt in het Portugees volgt later in dit hoofdstuk.

De tweede reden om ervan uit te gaan dat het Nederlands een SOV-taal is, is het inherentieprincipe. Dat houdt in dat de volgorde van de zinsonderdelen inherent is aan het zinswerkwoord. Volgens Vandeweghe (2000) p. 235: "Dit is het inherentieprincipe (voor V): hoe hoger de graad van semantische inherentie van een zinsonderdeel t.o.v. het zinsw[erk]w[oord], hoe dichter het aansluit bij de standaard

w[erk]w[oord]-positie". Dit gaat ook op voor de SVO-talen, maar dan in spiegelbeeld. Dus stel dat het Nederlands een SVO-taal zou zijn, dan zou de hele zinsvolgorde zich omdraaien en dat zorgt ervoor dat de gehele zin incorrect is.

Een voorbeeld uit Vandeweghe (2000) p. 236:

(33)	Helena (wordt)	(misschien(ooit nog(voorzitster	V
(34)	Helena (zal)	(misschien(ooit nog(voorzitster	worden
(35)	*Helena wordt	voorzitster)ooit nog)misschien)	

In zin (33) en (34) wordt georiënteerd naar V-achteraan, deze twee zinnen zijn correct. In zin (35) wordt georiënteerd naar de positie van V in het midden, deze zin is incorrect.

Als dit vergeleken wordt met het Portugees is het exact andersom. Wederom staat de gloss eronder. De foutieve zinnen zijn niet naar het Nederlands te vertalen en dus weggelaten.

- (36) O João vê a Maria [S V O]
[João ziet Maria]
- (37) *O João a Maria vê [S O V]
[João Maria ziet]
- (38) O João viu a Maria [S V O]
[João heeft gezien Maria]
(João heeft Maria gezien)
- (39) *O João a Maria viu [S O V]
[João Maria heeft gezien]
- (40) ... que o João vê a Maria [S V O]
[... dat João ziet Maria]
(... dat João Maria ziet)
- (41) *... que o João a Maria vê [S O V]
[... dat João Maria ziet]

- (42) ...que o João viu a Maria [S V O]
[... dat João heeft gezien Maria]
(... dat João Maria heeft gezien)
- (43) *...que o João a Maria viu [S O V]
[... dat João Maria heeft gezien]

In het Portugees is precies het tegenovergestelde aan de hand van wat er in het Nederlands gebeurt. De zinnen zijn incorrect wanneer een SOV-volgorde optreedt, zelfs in een hoofdzin met één werkwoord. De zinsvolgorde is correct in zin (36) en (38), maar incorrect in zinnen (37) en (39). Alle vier de zinnen zijn hoofdzinnen met één werkwoord, een subject en een object. Enkel de volgorde subject-verbum-object is juist. Na deze voorbeelden zou het Portugees nog steeds, net als het Nederlands, een SOV-taal kunnen zijn, maar hierna volgen de bijzinnen die het tegenovergestelde bewijzen. Zin (40) en (42) volgen het Subject-verbum-object patroon en zijn correct. Zin (41) en (43) zijn incorrect omdat het werkwoord aan het einde volgt. Er is in het Portugees dus geen sprake van verplaatsing van het finiete werkwoord, in alle gevallen staat het werkwoord op de tweede plaats in de zin, zowel in de mededelende hoofdzin als de bijzin.

Hoofdstuk 3. De praktijk, lessen en Code

Hoe komen de tot hier behandelde onderwerpen aan bod in de lessen aan de Universiteit van Coimbra en de methode die daar wordt gebruikt, namelijk *Code*?

Voor de lessen Nederlands als vreemde taal die worden gegeven op de universiteit van Coimbra, wordt de methode *Code 1, basisleergang Nederlands voor anderstaligen* (Schouten (red.) 2004) gebruikt. De studenten hebben verschillend per niveau één of twee keer per week les. De studenten uit het onderzoek hebben één keer per week drie uur les.

Code is een methode die uitgaat van het Nederlands en is dus toepasbaar op alle talen. Maar in de colleges aan de Universiteit van Coimbra komen de contrasten tussen deze twee talen wel degelijk aan de orde. In het boek *Code* gaat het enkel om de doeltaal, Nederlands. Er wordt geen speciale aandacht geschonken aan wat precies voor Portugezen moeilijk zou zijn, of wat hetzelfde is. De studenten moeten het zelf ontdekken. De docent op deze universiteit spreekt naast Nederlands echter vloeiend Portugees, wat mijns inziens een goede invloed heeft op de studenten. De docent kent de verschillen tussen de twee talen en brengt wisselend impliciet en expliciet de contrasten aan de orde. In sommige gevallen is het erg handig om op het verschil te wijzen, in andere lijkt het soms niet nodig. In het geval van pro-drop en woordvolgorde (SOV) is het lastig. De lessen Nederlands aan de universiteit van Coimbra beginnen, aan de hand van *Code*, op niveau 1 enkel met zinnestelsels die beginnen met *ik* + werkwoord: Ik heet, ik ben, ik woon, ik studeer. Dat we in het Nederlands altijd *ik* gebruiken, wordt er hiermee impliciet ingestampt. In de methode, *Code*, wordt geen expliciete aandacht besteed aan het feit dat het moet. In het eerste hoofdstuk in de eerste deeltaak worden de pronomina al

behandeld en direct daarna het presens. Echter er staat nergens dat het in het Nederlands verplicht is een pronomen te gebruiken, er wordt geen tegenstelling gemaakt. De woordvolgorde wordt wel behandeld. In het eerste hoofdstuk wordt uitgelegd dat de eerste positie in de zin voor het subject is en de tweede voor de persoonsvorm. Later in het boek wordt aandacht geschonken aan vraagzinnen met vraagwoorden (hoofdstuk 2), de vraagzin (hoofdstuk 3), de hoofdzin met inversie (hoofdstuk 4), het combineren van twee hoofdzinnen (hoofdstuk 9), de hoofdzin met daarna een bijzin (hoofdstuk 10), de hoofdzin met de bijzin voorop (hoofdstuk 11) en de relatieve bijzin (hoofdstuk 14). Maar in Code worden deze 'regels', zoals ze hier worden genoemd, niet expliciet geoefend aan de hand van taken of opdrachten. Deze regels staan enkel kort beschreven in gekleurde blokken. De methode en dus ook de Nederlandse les aan de universiteit van Coimbra, maakt veel gebruik van de bijbehorende cd-rom. Op deze cd-rom staan per hoofdstuk en daarin per taak opdrachten die te maken hebben met het onderwerp.

Het is een programma met filmpjes, geluidsopnames, schrijfopdrachten et cetera. Er moet bijvoorbeeld naar een filmpje worden gekeken of een geluidsfragment worden geluisterd waarover vervolgens begripsvragen worden gesteld. Daarna moet het filmpje/geluidsfragment nogmaals bekeken/beluisterd worden maar dan met de tekst erbij. Vaak volgt er daarna nog een gatenopdracht, waarbij de student in de tekst van het filmpje/geluidsfragment de missende woorden of zinsdelen moet invullen. Ook zijn er extra opdrachten waarin de uitspraak, luistervaardigheid en de regels apart geoefend kunnen worden. Tevens per hoofdstuk ingedeeld. De regels worden wel expliciet behandeld in de extra opdrachten. Het is dus voornamelijk aan de student zelf om expliciet te oefenen met de regels, hoewel de docenten in de les ook de extra opdrachten kunnen gebruiken. Wellicht wordt hier onbewust een keuze gemaakt voor die regels en extra opdrachten die het meest te maken hebben op de verschillen tussen de bron- en doeltaal, maar dat kan niet met zekerheid gezegd worden.

Hoofdstuk 4. Het Onderzoek

In dit hoofdstuk wordt het onderzoek behandeld. Eerst worden de verwachtingen, de deelnemers en de opzet van het onderzoek besproken en vervolgens een kort verslag van hoe het onderzoek verlopen is.

Uit de theorie in het eerste hoofdstuk over het Nederlands en het Portugees is voortgekomen dat het Nederlands en Portugees zeer van elkaar verschillen wat betreft vorm en gebruik van het subject en ook wat betreft de woordvolgorde. In het Nederlands is het gebruik van het subject verplicht, in tegenstelling tot in het Portugees, dat een prodroptaal is. Ook de onderliggende structuur van de woordvolgorde is verschillend, in het Nederlands is de zin opgebouwd als SOV en in het Portugees als SVO.

Om de in de inleiding benoemde deelvragen te onderzoeken heb ik spontane taal van NT2-leerders op een relatief hoog niveau onderzocht. De eerste paragraaf behandelt wat er precies gezocht wordt in de spontane taal, wat de verwachtingen zijn en waarom er voor gekozen is om gebruik te maken van spontane taal. In de tweede paragraaf staat informatie over deze studenten, hoe het onderzoek in zijn werk ging en hoe de spontane taal is uitgelokt. De derde paragraaf bespreekt het onderzoek zelf. Het volgende hoofdstuk zal de resultaten met voorbeelden behandelen.

4.1 Verwachtingen en toelichting

In de spontane taal van de deelnemers wordt gekeken of er zinnen zijn waarin het subject verkeerd wordt gebruikt, dus ofwel zinnen waarin prodrop voorkomt waar dat in het Nederlands niet mogelijk is, ofwel zinnen waar er overte persoonlijk voornaamwoorden worden gebruikt, terwijl dat

in het Nederlands juist niet zou gebeuren. Ook richt het zich op het (overmatig) gebruik van het loze of expletieve onderwerp *het*. Verder zal gekeken worden naar de woordvolgorde, in het bijzonder in bijzinnen en andere zinnen waar het Nederlands niet de SVO-volgorde hanteert.

De verwachtingen zijn dat in de standaardvolgorde van de Nederlandse zin, waar dus het subject op de eerste plek en de persoonsvorm op de tweede plaats staat, er weinig fout zal gaan. Deze zinnen worden bijzonder intensief getraind tijdens de studie en de volgorde in deze zinnen is gelijk aan de basiswoordvolgorde in het Portugees. Naar verwachting zullen de meeste fouten zich in de bijzin vormen waar het werkwoord aan het eind van de zin staat. Er is gekozen voor spontane taal (en niet bijvoorbeeld voor een vragenlijst met vertaalvragen o.i.d.) omdat de deelnemers bij spontaan taalgebruik niet continu letten op alles wat ze zeggen. De kans dat ze uit automatisme een dergelijke fout maken, is groter dan wanneer ze rustig kunnen nadenken over het juiste antwoord.

4.2 Deelnemers

De deelnemers aan het onderzoek zijn drie studenten aan de universiteit van Coimbra, twee mannen en één vrouw. Ze zijn 19 en 20 jaar oud. Geen van hen doet een taalstudie maar ze zijn wel allemaal hoger opgeleid: Deelnemer A (m) studeert economie, Deelnemer B (v) geneeskunde en Deelnemer C (m) sociale wetenschappen, allen aan de Universiteit van Coimbra. Ze hebben één Nederlandstalige ouder, maar spreken thuis geen Nederlands. Het Nederlands is dus geen moedertaal voor ze, al hebben ze er door vakanties in Nederland bij de Nederlandse familie van de Nederlandssprekende ouder wel veel van meegekregen. Deelnemer B heeft een intensieve cursus Nederlands gedaan voordat ze aan de universiteit Nederlands als bijvak ging volgen. Dit semester was voor haar het eerste semester met Nederlandse lessen. Deelnemer A en C

zijn al in het eerste semester begonnen met Nederlands als bijvak en hebben er hier in Coimbra dus nu een jaar taalonderwijs in het Nederlands op zitten. Het niveau van de drie is ongeveer gelijk. Ze zitten alle drie op niveau 4. Naast Portugees spreken ze allemaal goed Engels en Deelnemer B spreekt een beetje Koreaans. De deelnemers zijn bekenden van me. Dit hele semester heb ik lesgegeven aan Deelnemer B en ik heb één keer lesgegeven aan Deelnemer A en C. Ik heb ze ook in de les bij mijn stagecoördinator gezien. Daarnaast heb ik met alle drie ook buiten de Nederlandse lessen contact gehad, onder andere op een vertaalatelier.

4.3 De opzet

Voor het onderzoek zijn verschillende onderwerpen bedacht om ze over te laten praten, onderwerpen waar ze zelf iets over kunnen vertellen. Elke student wordt apart genomen om de verschillende gesprekken mee te voeren. Het is de bedoeling dat ik zelf zo min mogelijk praat zodat ze niet onderbroken worden in wat ze zelf willen vertellen en ze niet worden verbeterd. Ik gebruik mijn computer als opnameapparatuur, zonder externe microfoon. Voor de opnames is gebruik gemaakt van het programma Audacity (Dominic Mazzoni). Daarna transcribeer ik alle opnames. De transcriptie is niet fonetisch, aangezien het in dit onderzoek gaat om het woordgebruik en de zinsvolgorde gaat, en niet om de uitspraak.

4.4 Verslag onderzoek

Het onderzoek verliep naar wens. De drie personen zijn één voor één apart genomen en ze zoveel mogelijk zonder onderbrekingen laten vertellen. Zo nu en dan help ik ze met een woord, knik ik, lach ik, of zeg ik iets, maar ik heb geprobeerd me er zoveel mogelijk buiten te houden zodat ik ze op geen enkele manier kon sturen of verbeteren. Alle drie

hebben ze drie opnames gemaakt, deze zijn tussen de 4,5 en 12,5 minuten lang, de gemiddelde lengte is ongeveer 9 minuten. De studenten konden verbazend lang vertellen en vonden het niet erg om dit te doen. Alleen Deelnemer B was af en toe bang om fouten te maken. Deelnemer C sprak soms 'tegen de computer' om iets toe te lichten wat wel kon worden gezien, maar wat niet opgenomen kon worden, waardoor hij de draad van zijn verhaal kwijtraakte. Deelnemer B wist dat ik veel van de dingen die ze vertelde zelf al wist en vond het dus lastig om daar dan nog over te praten. Bij Deelnemer A was het soms lastig om me niet te mengen in het gesprek, of heel hard in lachen uit te barsten(bijvoorbeeld als hij vertelt dat de koekjes in Nederland dan wel groter zijn, maar je er maar één mag). In het algemeen was het voor de deelnemers soms lastig om me niet veel te vragen, omdat ik ze in andere situaties met het Nederlands help en ze veel verbeter. Anderzijds was het ook zeker een voordeel dat ze mij al kenden. Hierdoor waren ze niet verlegen, vertelden ze gemakkelijk over hun leven omdat ik het meeste toch al wist en voelden ze zich vrij om grapjes te maken of even rust te nemen. Ik denk niet dat deze voor- en nadelen het onderzoek positief of negatief hebben beïnvloed, aangezien het om spontane taal ging en dat is het ook geworden.

Hoofdstuk 5. Resultaten

Dit hoofdstuk behandelt de resultaten die het onderzoek opgeleverd heeft. De eerste paragraaf handelt over de ontdekkingen en geeft voorbeelden hiervan. De tweede paragraaf geeft hierop een reactie.

5.1 Bevindingen

Het eerste dat opvalt is dat de deelnemers veel minder fouten maken met het gebruik van het pronomen dan ik verwachtte. Per persoon hebben ze verschillende problemen. Zo weet Proefpersoon A niet zo goed waar hij in de zin het woord 'al' moet plaatsen en maakt hij overmatig veel gebruik van de woorden 'dus' en 'nou'. Proefpersoon B vraagt heel veel om bevestiging met "hoe zeg je?", gebruikt vaak "wat meer?" als ze nog meer wil bedenken en heeft ze het woord 'so' uit het Engels naar het Nederlands vertaald met 'zo', wat ze erg vaak verkeerd gebruikt. Proefpersoon C gebruikt erg vaak het woord 'die' in plaats van hij, zo vaak dat soms niet te horen is of hij '-ie' zegt achter een werkwoord of 'die'. Proefpersoon A doet dat ook, maar minder vaak. Hij gebruikt het woord 'die' dan wel weer veel vaker.

Met betrekking tot pro-drop kan sowieso al één opvallende terugkerende fout benoemd worden. Hoewel het Portugees wel degelijk gebruik maakt van de objectvormen van het pronomen worden deze door de deelnemers aan dit onderzoek in het Nederlands meermaals weggelaten.

Aan het eind van deze paragraaf staat een tabel (tabel 3) waarin de aantallen met betrekking op het onderzoek naast elkaar staan, toch worden er nu een aantal genoemd. De zinnen waarin het object een pronomen is worden door Deelnemer A drie keer fout gedaan en 14 keer

goed, door Deelnemer B twee keer fout maar er zijn geen goede constructies gemaakt op deze manier, ze weet deze zinsconstructie te ontwijken of gebruikt zelfstandig naamwoorden. Deelnemer 3 maakt negen keer een goede zin en vijf keer een foute. Het percentage ligt nog vrij hoog, maar aangezien het aantal zinnen dat geconstrueerd wordt erg laag is kan hier geen duidelijke conclusie uit getrokken worden. Het is wellicht interessant hier nog verder onderzoek naar te doen, ook is het interessant te kijken of het feit dat de objectpronomina in het Portugees clitisch gebruikt worden invloed hier mee te maken heeft.

Hieronder volgen enkele voorbeelden van zinnen met een ontbrekend objectpronomen. Tussen haken staat het bedoelde missende pronomen. Zie de bijlagen voor de complete tekst van de opname. De lettercijfercombinatie is dikgedrukt in die tekst terug te vinden. De letter staat voor de deelnemer.

A1: Maar ik vind (het) wel leuk

A2: Misschien ken ik (hem) van daar ook wel

A3: Dus misschien ken ik (hem) ook wel daar van

C1: Dat je (het) een beetje zat was

C2: Maar ik weet (het) niet meer zeker

Ter vergelijking ook een correct voorbeeld van deze twee deelnemers, met het woord 'het' en 'hem'.

A4: Ik kende 'm al langer

A5: Ja maar ik weet het nou niet zeker

C3: Nou hij pakt 'm, hij pakt de man

C4: En ze vinden het heel vreemd, de rechters.

Het is opvallend dat met één uitzondering dit alleen met 'het' en 'hem' gebeurt. Zowel de foutieve als de correcte zinnen met een objectspronomen bevatten enkel 'het' en 'hem'. Wellicht is de oorzaak hiervan de onderwerpen die besproken werden, het zou interessant kunnen zijn het objectspronomen nader te onderzoeken in een vervolgonderzoek omdat het gebruik van de overige pronomen als object in dit onderzoek niet aan het licht is gekomen.

De enige uitzondering op 'het' en 'hem' is bij deelnemer C:

C5: Vertel ons toch waar ze zijn dan kunnen we ze weer gaan oppakken

De situaties waarin pro-drop doorschemert, zijn ook zeldzaam, de deelnemers doen het zelfs opvallend goed. Hieronder de enige zinnen waarin pro-drop doorschemert:

A6: Nou (we/jullie/ze) zitten wel in de Europese Unie

A7: Omdat (het) dan mooi weer is

A8: Met nog drie vrienden die (ik) ook al kende van Oliveira

A9: (het) was erg leuk om toch mensen te (leren) kennen

A10: (ze) zeggen niets aan de kinderen dus

Maar Proefpersoon A doet het ook vaak goed. Een correcte vorm:

A11: Het was wel leuk om even samen te werken

B1: (zij) is heel erg mooi*

B2: En ook kiezen (we) eh, alle namen voor Portugees

*Dit is een twijfelgeval, misschien wilde ze deze zin maken: "En Vicky Cristina Barcelona is heel erg mooi". Maar uit de kennis van haar taalgebruik lijkt dit laatste mij onwaarschijnlijk.

C6: Dus (het) is een heel erg eh, leuke film

C7: Want (?) ging nu in Coimbra in deze faculteit

[bedoelt waarschijnlijk dat zij in Coimbra naar dezelfde faculteit ging voor deze studie]

C8: En natuurlijk het is heel erg leuk om, (?) geeft je een veel grotere openheid...

C9: En (we) hadden meestal Portugees gepraat.

C10: (Het) heeft te maken met de schrijver

C11: En Bernardo zit in economia, in economie, en (hij?) is een hele leuke vent, en (hij?) zit in het tweede jaar, maar die gaat (...).

Deze resultaten wijzen er niet op dat het eventuele weglaten van de pronomina te maken heeft met de verandering van zinsvolgorde. De meeste zinnen staan in de basisvorm, subject op de eerste plaats, verbum op de tweede. Daarnaast doen ze het zo ontzettend vaak wel goed dat het echt uitzonderlijk is als ze een keer een pronomina vergeten. Ook gebeurt het niet alleen met het woord 'het', wat verwarrend voor ze zou kunnen zijn aangezien het Portugees dat woord niet kent, maar met alle pronomina. Het aantal zinnen dat een goede constructie maakt met een subjectpronomina is hoog. De exacte getallen staan in tabel 3. Verhoudingsgewijs gaat het om minder dan 5 procent.

Wat wel heel opvallend is, is dat in het taalgebruik van alle drie, maar met name in die van Proefpersoon A en C, het woord 'die' in hoge mate voorkomt. 'Die' staat dan vrijwel altijd op de plaats waar normaal 'hij' zou moeten staan, zoals in het Nederlands vrij gebruikelijk is. Uiteraard gebruiken moedertaalsprekers van het Nederlands in de spreektaal ook vaak 'die' in plaats van een pronomina, maar deze twee deelnemers gebruiken het opvallend veel. Een aantal voorbeelden:

A12: En die was neergeschoten door iemand [niet duidelijk wie?]

A13: M'n broer die is in de tiende jaar. Dus die gaat over twee jaar...

B3: Die studie ook geneeskunde

C12: Die likt dan z'n bowlingbal en die gaat dan...

C13: en dan zingt die

C14: Ok, die (de mensen) in charge zijn die hebben, die zijn gewoon niet geïnteresseerd in de, in de, in de stad conserveren.

Elk van deze 'die's' zou vervangen kunnen worden door een pronomen, wat wellicht correcter zou klinken en er voor zou zorgen dat 'die' niet continu wordt herhaald. In deze voorbeelden gaat het enkel nog om 'die' alleen, maar Proefpersoon A en Proefpersoon C gebruiken 'die' net zo makkelijk na het benoemen van het subject:

A14: M'n broer die is in de tiende jaar, dus die gaat over twee jaar

A15: Alda die praat wel een beetje veel he dus

C15: Maar Ghislaine, die gaat ook niks eh, vertellen

In deze gevallen kan 'die' weggelaten worden. Het lijkt het bij deze deelnemers te duiden op overgeneralisatie van het subject. In alle gevallen wordt eerst een zelfstandig naamwoord als subject gebruikt en vervolgens het woord 'die', wat . Ook dit is, net als de vervanging van het pronomen door 'die', in het Nederlands niet uitzonderlijk, maar de deelnemers gebruiken dit wel erg vaak. Dit heet linksdislocatie. Linksdislocatie houdt in dat een deel van een zinsdeel naar uiterst links (of rechts in het geval van rechtsdislocatie) wordt verplaatst. Vervolgens wordt het gevolgd door 'die' 'dat' of een pronomen dat op de oorspronkelijke positie wordt geplaatst.

In veel gevallen wanneer Proefpersoon A of Proefpersoon C 'die' gebruiken, is dat het subject in de zin. Bij Proefpersoon C is het soms niet zeker of hij 'ie' zegt, een verbastering van 'hij', of die. Proefpersoon B

doet geen van beide. Zij haalt echter wel 'hij' en 'zij' sporadisch door elkaar.

Deelnemer A gebruikt in totaal 105 keer het woord 'die', Deelnemer C 73 keer, en Deelnemer B slechts 22 keer. Met een dergelijk kleine set van proefpersonen en gesproken materiaal is het moeilijk om te bepalen of dit een significant verschil is. Het is ook niet direct duidelijk waar dit verschil tussen de sprekers aan te wijten valt.

Het aantal fouten dat betrekking heeft op de zinsvolgorde zijn ontelbaar. Alles wordt door elkaar gegooid en verkeerd geplaatst. Dit kan voor een groot deel worden geweten aan het feit dat dit spreektaal is. Wanneer deze drie deelnemers hun teksten hadden moeten schrijven, hadden ze vermoedelijk veel minder fouten gemaakt in de zinsvolgorde. Toch is het wel opvallend dat een groot deel van deze fouten direct zijn terug te voeren op de volgorde van de zinnen in het Portugees.

B4: En mijn vriendjes allemaal houden van Glee

Hier is de zinsstructuur van het Portugees in terug te vinden. Mijn vriendjes(S), houden(V) van Glee (O). In het Nederlands zou de zin 'en mijn vriendjes houden allemaal van Glee' moeten zijn, met een leeg V aan het einde van de zin en een opgevulde persoonsvorm.

B5: Ik denk dat Russell Crowe is heel knap

In dit voorbeeld houdt Proefpersoon B er geen rekening mee dat haar zin een bijzin bevat en dat het werkwoord dus helemaal achteraan moet komen. 'Ik denk dat Russell Crowe heel knap is'.

Interessant is dat Proefpersoon B fouten maakt met zinnen met inversie van subject en werkwoord.

B6: In Vale de Janelas ik woon alleen met mijn moeder

Proefpersoon A en C maken hier duidelijk minder fouten in. Proefpersoon A en C hebben dat onderwerp echter al behandeld tijdens de lessen en Proefpersoon B nog niet. Het is dus mogelijk dat het verschil in fouten hierin daar aan te wijten is.

Deelnemer	Juiste constructies met subject	Onjuiste constructies met subject	'Die' als subject	Juiste constructie met object	Onjuiste constructie met object
A	163	7	105	14	4
B	107	2	22	-	3
C	205	9	73	11	7
Totaal	475	18	200	25	14

Tabel 3. resultaten

Opmerkingen bij deze tabel:

Het gaat om subjectpronomen en objectpronomen. Het aantal keer dat 'die' als subject is gebruikt is niet inbegrepen bij het aantal juiste constructies met subjectpronomen.

5.2 Reactie op resultaten

De eerste reactie is die op het aantal fouten met pro-drop. Dit aantal is opvallend laag, namelijk in 18 van de 493 zinnen, dat is slechts 3,7 procent. Wat hiernaast een onverwacht resultaat is, is het overmatige gebruik van 'die' als subject, namelijk bovenop het eerdergenoemde aantal zinnen nog eens 200 keer. Verbazend is het weglaten van het pronomen als object, meer van de helft van de keren dat een pronomen als object wordt gebruikt is deze foutief of weggelaten. De meeste fouten

worden gemaakt in de zinsvolgorde, maar dit lijkt geen invloed te hebben of het al dan niet juist gebruiken van de pronomina.

Hoofdstuk 6. Conclusie

Voor de duidelijkheid worden eerst de onderzoeksvragen herhaald:

1. Inleidende vraag: Hoe verschillen het Nederlands en het Portugees ten opzichte van elkaar met betrekking tot de realisatie van het subject?
2. Onderzoeksvraag: Wat het is effect van deze verschillen op de productie van Nederlands door moedertaalsprekers van het Portugees?
 - 2a. In hoeverre maken moedertaalsprekers van het Portugees fouten in het gebruik van het subject als ze Nederlands spreken. Meer specifiek gebruik ze pro-drop op plaatsen waar dat niet is toegestaan wanneer ze Nederlands spreken, of – omgekeerd- overgeneraliseren ze het gebruik van het subject juist als ze Nederlands spreken? En hoe gaat dat in het bijzonder met het woord 'het' dat in het Nederlands fungeert als 'loos' of expletief onderwerp?
 - 2b. Zou het gebruik van pro-drop of het overgeneraliseren van het gebruik van het subject te maken kunnen hebben met feit dat het Nederlands een SOV-taal is en het Portugees een SVO-taal?

Uit de literatuur is gebleken dat het gebruik van het subject in het Portugees en Nederlands veel verschillen heeft. Waar in het Nederlands het gebruik van het pronomen als subject verplicht is, is het in het Portugees bijna ongewoon om continu gebruik te maken van de pronomina. Enkel in de derde persoon is het gebruik er van verplicht. Uit het onderzoek bleek dat het doorvoeren van het gebruik van pro-drop van het Portugees naar het Nederlands bijna minimaal is. Slechts een paar

keer werd er (foutief) gebruikgemaakt van pro-drop, procentueel was dit zo weinig (gemiddeld 3,7%) dat hier geen duidelijke conclusies uit getrokken kunnen worden. Wel werd het gebruik van het subject in de vorm van 'die' overgegeneraliseerd in de vorm van linksdislocatie. Verbazend was het gebruik van pro-drop voor het object. Meermaals werd het object weggelaten terwijl dat in het Portugees niet gebeurt, een vreemde reactie waarnaar wellicht een ander onderzoek gedaan zou kunnen worden, tevens omdat er te weinig zinnen geconstrueerd werden met een objectpronomen. Met betrekking tot het objectpronomen is de clitische status hiervan in het Portugees ook interessant om bij dergelijk onderzoek te betrekken. Over het woord 'het' zijn geen duidelijke conclusies te trekken uit dit onderzoek. Dit zou eveneens een interessant onderwerp kunnen zijn voor een ander onderzoek.

Bibliografie

Appel, R. & A. van Kalsbeek (2001). '*Contrasten over contrasten? De discussie over de rol van contrastiviteit in het onderwijs Nederlands als vreemde taal*'. In: G. Elshout e.a. (red.) *Perspectieven voor de internationale neerlandistiek in de 21ste eeuw*. Handelingen Veertiende Colloquium Neerlandicum, p. 363-373

Appel, R. & A. Vermeer (2008). *Tweede-taalverwerving en tweede-taalonderwijs*. Bussum: Uitgeverij Coutinho

Balk-Smit Duyzentkunst, F. (2000). *Grammatica van het Nederlands*. Den Haag: Sdu Uitgevers

Beheydt, L. (2001). '*Perspectieven voor de internationale neerlandistiek in de 21ste eeuw*'. In: G. Elshout e.a. (red.) *Perspectieven voor de internationale neerlandistiek in de 21ste eeuw*. Handelingen Veertiende Colloquium Neerlandicum, 337-352

Hiligsmann Ph. & V. Wenzel (2001). '*Contrastief taalonderzoek: nuttig, nodig of overbodig?*' In: G. Elshout e.a. (red.) *Perspectieven voor de internationale neerlandistiek in de 21ste eeuw*. Handelingen Veertiende Colloquium Neerlandicum, p. 317-336.

Frijn, J. & Haan, G. de (1990). *Het taallerend kind*. Dordrecht: ICG Publications Holland

Hulstijn, J. et al. ([z.j.]). *Nederlands als tweede taal in de volwasseneneducatie. Handboek voor leerkrachten in de volwasseneneducatie*. Amsterdam: Meulenhoff Educatief.

Kerstens, J. & A. Sturm (2005). *Beknopte grammatica van het Nederlands*. Bussum: Uitgeverij Coutinho (eerste druk 2002)

Kerstens, J. e.a. (1997). *Plato's probleem. Een inleiding in de generatieve taalkunde*. Bussum: Uitgeverij Coutinho b.v.

Ross, D. (1998) 'De Nederlandse zinstypologie vanuit een Romaanse invalsoek.' In: G. Elshout e.a. (red.) *Nederlands 200 jaar later. Handelingen dertiende Colloquium Neerlandicum*, 427-449

Schouten, Y. (red.) (2004). *Code 1. Basisleergang Nederlands voor anderstaligen*. Baarn/Utrecht/Zutphen: ThiemeMeulenhoff

Vandeweghe, W. (2000). *Grammatica van de Nederlandse zin*. Leuven-Apeldoorn: Garant Uitgevers n.v.

Naast deze literatuur heb ik ook gebruik gemaakt van het programma Audacity. Dit is een gratis programma van Dominic Mazzoni. Ik heb het gebruikt om de gesprekken voor dit onderzoek op te nemen op mijn computer. Meer informatie over dit programma is te vinden op de website, hier heb ik het programma ook gedownload.

<http://audacity.sourceforge.net>

Bijlagen

Hieronder volgen de uitgeschreven opnames. De tekst tussen vierkante haken wordt door mij gezegd. De tekst tussen haakjes zijn opmerkingen, of onverstaanbare woorden. (...) is een lange stilte.

Deelnemer A

Deelnemer A 1

Ok. Nou, hoe kom ik aan het Nederlands. Nou dus. Mijn moeder kwam hier in Coimbra hè, Coimbra de stad van de studenten en ze kwam hier om stage te lopen, één jaar, in de Arcil, dat is hier vlakbij, bij de, in Lousa, en dat is een vereniging dat mensen met gehandicapten, die gehandicapten zijn. Dus zij kwam hier een jaar, dus stage lopen, en daar kent ze dus mijn vader. En daar kom ik dus van, uit m'n vader en m'n moeder. [haha] Dus mijn moeder is Nederlandse, en mijn vader is Portugees. En ze zijn ondertussen naar Oliveira verhuisd en dan naar Pinheiro de Lafões dat is vlak bij de dorp waar mijn vader geboort is. Eh. Ik ga wel ieder jaar naar Nederland omdat ik daar ook veel familie heb. En ook, dat is altijd leuk om een nieuwe, nou ja nieuwe, om een land te bekijken. Maar. Mensen vragen wel veel of ik naar, of ik met Erasmus naar Nederland wil. Maar dan zeg ik steeds dat ik dat niet wil, zeker weten. [waarom niet?] Omdat ik, ja omdat ik, al veel van Nederland ken. En dat is beter als je iets een andere land kent, als Engeland of Duitsland of Tsjechië. Er zijn ook zoveel verschillende landen hier in Europa. T. 't is wel leuker als je een andere land kent en niet Nederland. Omdat ik. Ja Nederland, ik mis wel een beetje de bergen. Ik weet het niet maar. Het is alles zo plat. En. En, nou ik vind wel Portugal iets leuker dan Nederland. [ja maar hier kan je niet fietsen!] Oh, je kan hier wel fietsen, maar het, het gaat wel moeilijk. Maar ja. Als altijd plat en je hebt alleen maar de wind tegen je, dat is ook niet leuk hè, het is wel leuk als je naar een berg gaat, boven. Dan kan je weer een nieuwe berg zien. Dat is wel mooi, veel

mooier dan gewoon naar ver te kijken en je ziet niks meer hè want je kijkt alleen zo naar de verte. [mooi zo'n weiland, met koeien!] Ja, dat is wel mooi hoor, zo een maand, of daar soms te gaan. Maar niet om daar te wonen of om daar zes maanden te staan studeren. Wat kan ik nog meer zeggen. [zijn er grote verschillen die je merkt, behalve dus de bergen?] Eh, nou ik kan wel veel verschillen tussen Nederland en Portugal maken. De mensen, dat is al een groot verschil tussen de mensen. [in welk opzicht dan?] Hier zijn de mensen veel opener denk ik, of veel meer, niet dat ze, ik denk wel dat ze in Nederland veel meer organisatie is van verenigingen en dat soort dingen dan hier in Portugal. Maar ik denk toch wel dat mensen veel meer zn privaciteit houden, of niet dat, maar eh. Nou niet zo uitstralen hoe ze hoe ze sta of hoe ze eh, feeling? [hoe ze zich voelen?] Ja hoe ze zich voelen. Hier in Portugal denk ik eh toch veel meer de mensen meer vrijheid hebben om ze te laten zien. En ja. Veel dingen dat je merkt. Veel verschillen, ook cultuurverschillen. Eh. Bijvoorbeeld. In Nederland begin je al te werken om 7 uur ofzo. En je bent ook veel eerder klaar! [jij kent rare Nederlanders, ik ken echt geen een Nederlander die om 7 uur begint!] Ja ik heb al vaker, om om zeven uur begonnen met werken. Eh nou en, om 12 uur eet je alleen maar brood geen warm eten, en het is ook altijd werk ook nou, de mensen die ik ken werken ook veel meer dat ze bepaalde tijdstippen voor alles hebben. Ze eten steeds om 12 uur, en niet tussen 12 of 1. het begint echt om 12 uur. Sommige mensen in mijn familie hebben ook een bepaald tijdstip om te gaan (...) avondeten, en zo'n rare tijden als kwart voor zes of dat soort dingen, altijd om kwart voor zes gaan ze dan altijd eten, en dan zijn ze om zes uur klaar, omdat ze heel snel zijn, dan kunnen ze nog het journaal zien [hahaha]. Allemaal van die dingen. Ja, nou en. Als iedereen, dan drink je ook veel meer koffie in Nederland, als iedereen gaat koffiedrinken dan heb je een koekje of dat soort dingen, de koekjes zijn wel groter in Nederland, maar je mag alleen maar eentje, dus het is ook niet zo. Je hebt liever iets kleinere maar toch meer. Ja. Veel verschillen heb je tussen. ze drinken ook veel meer bier dan hier, nou. Ja. Nou, ja toch wel. Ja ze drinken wel

eh vaker bier, dat wil niet zeggen dat dat ze meer drinken maar ze drinken wel vaker dan de Portugezen. Nou, kan ik nog meer zeggen. Na al de verschillen tussen Portugal en Nederland... [zijn er überhaupt overeenkomsten?] Nou, **(A6)** zitten wel in de Europese Unie! [hahaha] en nou Andre die hier ook was die studeerde relaties tussen Portugal en Nederland in de zeventiende eeuw, dacht ik. [ja, zoiets] Dus er moeten wel een paar overeenkomsten zijn. [ergens ver in het verleden..] ja, nou! Eh, wat kan ik nog meer vertellen. [oh ja. Je woont hier in?] Pinheiro de Lafões [maar je woont hier toch ook in Coimbra of niet?] oh ja, ja ja. [want in Lafões woon je met je familie denk ik, vertel eens, en daarna over hier] ok. Ik woon in, met mn familie in Pinheiro de Lafões, met m'n vader, m'n moeder en nog een zus en een broer die allebei jonger zijn dan ik. En m'n zus die gaat de volgende jaar ook naar de universiteit als alles goed komt [hier ook?] eh nou, ze wil naar Porto dus. **(A13&A14)** En m'n broer die is in de tiende jaar. Dus die gaat over twee jaar als het goed komt, dat lukt wel. [En gaat je zus net zoiets studeren als jij?] nee nee, ze wil naar de medicijnen. [ok] En nou maar dat moet nog lukken, in principe lukt dat wel. [ja en zij spreken ook Nederlands?] ja m'n broer en m'n zus spreken allebei Ne... ja omdat we ook zo vaak naar Nederland gaan en en ook niet, staan daar ook veel tijd dus ik kan wel, we hebben Nederlandse tv thuis en dat vind ik wel belangrijk. [dat is ook, maar praten jullie ook wel eens Nederlands met elkaar?] Nou niet vaak, niet vaak we praten wel het meeste wel Portugees. [Ook met je moeder?] Ja! [Ok, en hoe lang ga je naar Nederland dan elk jaar?] Nou vroeger waren het wel een maand ofzo, heel augustus maar nu omdat m'n zus en m'n broer in een eh, muzikale vereniging of zo noem je dat nou, daar vlak bij, bij ons, en die hebben ook veel concerten tussen, in de zomer, met van die hemelse feesten en dat soort dingen, heb je hier heel veel in Portugal en ook vaak in de zomer **(A7)** omdat dan mooi weer is en al die immigranten ook komen. dan heb je veel vaker dus. Nou gaan 15 dagen denk ik, drie weken. Ja het is wel goed. En ook veel van mijn familie soms komt hier ook naar Portugal. Ja wat kan ik nog meer zeggen [en hier in Coimbra..]

Ja hier in Coimbra woon ik met ehm, **(A8)** nog drie vrienden die ook al kende van Oliveira, dus Pinheiro is een klein dorpje, en Oliveira is de grote eh [stad dan maar?] nou stad [het grote dorp] ja ok, het grote dorp ja. [en zaten jullie samen op school ofzo dan?] ja, in Oliveira. In het secundaire onderwijs dus, en daar kennen, daar kennen wij eh, van. Eh, eentje studeert muziek, hier in Coimbra. De and, de andere twee studeren computer... computer eh [techniek ofzo?] ja computertechniek. Maar eentje is in de universiteit en de andere in de hoge, hoge [school] hogeschool. Ik woon in de Cruz de Celas, dat is... [volgens mij dicht bij mij, denk ik] Nee, jij woont toch bij de Se Velha? [nee nee nee! Ik woon in de Rua Guerra Jonqueiro aan de achterkant van de Avenida en ik doe wel altijd boodschappen bij de pingo doce in Celas] oh, ja, vlakbij dan. Weet je waar de maternidade is? Dat is de. Maternidade, dat is waar de kinder geboren.. [volgens mij weet ik dat ja] 't is een roze [volgens mij weet ik dat, dat is toch bij het ziekenhuis in de buurt, in die richting?] ja. Ja. Ik woon dus. Voor mij is de verzorgcentrum, de centrum de saude, en net naast mij is dus de kraam in Coimbra [nou, je kan van alles overkomen] ja, haha. [nou ok, ik stop deze even!] ja ok ok!

Deelnemer A 2

Nou eh, je had net over lost, maar eigenlijk vind ik dat niet echt eh leuk omdat nou eigenlijk ben ik ook niet begonnen met kijken en dat is ook belangrijk. Want als je gelijk begint en dan eh, en als je net leuk vindt dan kijk je het tot het einde maar ik heb Lost heb ik niet echt van het begin gezien. Ik heb net een aflevering gezien dat, dan vind ik ook niet, dan ga je in der tijd naar voren en weer naar achteren en dat soort dingen en dat vind ik nou, dat vind ik niet zo leuk. Dus ik heb liever 24 en Prison Break. Dat vind ik ook leuk. En eigenlijk, nou eigenlijk [vertel eens iets over 24?] Ja. Ok. Nou de hoofdpersonage of eh, de hoofd... eh persoon? [Ja! Ik weet volgens mij zelfs nog hoe ie heet! Wacht, Jack Bauer, toch?] Ja Jack

Bauer. Die leeft nog he? Want na al die ervaringen die die heeft, nou wat is er met hem gebeurt in deze? Nou, van alles he? Oh hij had net gelijk een vriendin en die ging, zij ging de bed van hem uit en **(A12)** die was neergeschoten door iemand, dus ze was gelijk dood, natuurlijk. [haha] wat is er meer gebeurt? Nou dit keer was het over eh Islamitische Islamitische? [PAUZE] [zijn we weer] Een Islamitische land, omdat ze ook geen (...) die landen dat ze over hebben dat zijn ook geen echte landen, maar je kan het wel zien ongeveer wat voor land het is. Dus het was over een peace? Pace? [vrede bedoel je?] Vrede ja en treaty (??) met die land en de verenigde naties. Waarna van al die dingen gebeuren dus en Jack Bauer die ging eigenlijk in de eerste aflevering ging hij met zijn dochter naar Los Angeles en die is nu in New York dus naar de andere kant. Maar ja toen gebeurde er dus van alles, en hij werd geroepen en hij is daar nog steeds... aan het helpen en het is van alles gebeurt. De eh, president van die Islamitische land is al gedood door zijn eigen (...) mensen uit het land [ja] terroristen. En de russen zijn ze nu ook al. Dus de russen hebben aan de islamitische, aan de terroristen betaald om hun president te vermoorden. [maar werkt het, even tussendoor, sorry, werkt het nog steeds zoals die eerste, dat elk uur echt een uur is?] Ja ja, altijd. [poeh, ok]. Nou ja, de afleveringen zijn wel 40 minuten maar [maar ze stelen een uur voor] ja. En nou, dat vind ik eigenlijk leuk aan die aan die serie omdat, nou het is niet alles waar he dus, maar je kan er zijn geen speciale effecten dat of de tijd naar voren gaat of je loopt in de tijd of er zijn aliens in de. nou eh, dat vind ik niet echt leuk. Ik heb liever gewoon dingen die echt kunnen gebeuren, dat vind ik veel leuker om, om te zien. Eh. Nou nu weet ik nog een. [ok] maar dus 24 vind ik wel echt een hele leuke dus ga ik straks naar huis en die ga ik even afkijken. House vind ik heel leuk [Ja! Ik ook!] maar, nou, house vind ik geweldig hoe die argumentisten aan al die praatjes van hem nadenken, hoe kan nou dat iemand dat, nou dat vind ik echt geweldig. Dat al die, die, als house met wilson gaat praten of met caddy, al die dingen die hij zegt [alles wat hij zegt] ja, ik kan, ja vind dat echt geweldig. En er is net een aflevering gekomen dat hij met zn

shrink? [psycholoog, psychiater] ja psychiater, gaat praten en al die aflevering gaat over ja het is gewoon, ik vind het gewoon echt geweldig om naar te kijken hoe hij mee omgaat en dat soort dingen. Omdat hij ook zo leuk is in al die dingen. [maar heel veel mensen vinden dat juist heel stom hè? Vinden hem heel onaardig, en daarom vinden ze het ook geen leuk programma, omdat hij zo naar doet] ja, maar ik vind het gewoon geweldig! Hoe hij mee alles mee omgaat. Hij heeft het mazzel dat alles altijd goed voor hem komt. Omdat ja eigenlijk.. [ja, hij is dus eigenlijk geniaal want hij heeft altijd gelijk! En zo niet, dan toch!] ja, ja inderdaad ja! Hoe hij iemand, hoe hij de anderen manipuleert om altijd, hij kan, hij heeft altijd wat hij wil, altijd. En hij manipuleert alles, en het lijkt, alles oh. Niks op elkaar, en in het einde komt alles tegelijk, hoe hè, hij heeft gewoon gelijk! En dat vind ik gewoon geweldig, om te kijken. [ik ook. Maar hij is ook wel een heel leuke acteur, toch?!] ja ja hij heeft ook andere programma's als de, ik heb al, hij heeft ook een andere. Show? Ge gepresenteerd en dat vind ik ook wel leuk he, wel leuk. [ja, weet je nog meer acteurs of actrices die je heel goed vind, of grappig?] Nou, ik vond ook Prison Break leuk, ja maar ik ben niet echt gek op acteurs en dat soort dingen [oh dat maakt je niet zoveel uit?] Nou, eigenlijk niet. Ik vind wel ik vond eh, ik kijk ook, ik kijk maar een keer de aflevering, of een keer de film en dan ben ik ook niet meer, dat ik ook geen twee of drie of derde, tweede of derde keer. [ook niet als je een film heel goed vindt? Want series snap ik, maar als je een film heel goed vindt?] ja ja, als ik, de laatste keer heb ik dat is, kort voor mij, drie keer de hoe noem je? Inglorious Bastards! [Oh die heb ik nog niet gezien, Vertel!] ja maar dan ga ik t allemaal al vertellen! [nee gewoon een stukje, je hoeft niet te vertellen hoe ie afloopt] het is de enige film die ik al drie keer heb gezien, ik vind het ook zo geweldig [Ja? Waarom?] Nou Brad Pitt voor mij, hij staat daar gewoon geweldig. En al die die kleine verhaaltjes tussen de film [zitten er kleine verhaaltjes in de film?] nou niet zo maar (...) dat bijvoorbeeld een van die nazi's die ging aan het eerste stuk van de film ging bij een huis vol fransen die joden in de, ze hadden de keuken en

onder waren paar joden, hele familie. En toen de nazi daar kwam, die fransen wou wijn aan geven en hij wou een glas melk. Dus die hele.. maar hij wist al dat die joden daar stonden. Dus kletsen kletsen kletsen, en die joden begra, begrepen alleen maar Frans. Dus aan het einde begon hij in het engels dacht ik, (...? Onverstaanbaar, signaal?) en dan kwamen die andere en die schieten al die joden dood alleen maar de meisje niet. Want er zit een meisje ook, en die rende weg, en toen twintig jaar geleden, nou, tien jaar geleden [later bedoel je?] ja, later, toen is de meisje weer terug met die nazi gekomen, nou maar, dat zie je wel. En toen gingen ze op tafel staan, zongen, het was net een feest of dat soort dingen, en toen wou die nazi ook een glas melk en dat soort dingen vind ik gewoon geweldig, omdat al die dingen, kleine, kleine dingetjes komen altijd bij elkaar. Nou dat vind ik gewoon, ja dat vind ik leuk en zo ook veel meer dingen maar dan zie je die film en dan begrijp je dat [ja maar ik had gehoord dat het een heel bloederige nare vieze film was ook, is dat zo?] nou, alleen in het einde dan komen de inglorious bastards en die schieten iedereen dood. [zeker heel nasty?] nou, nooou niet echt. Alleen die, zie alleen hitler. Je ziet die andere omdat ie in het theater is. [ok] dus de deuren staan dicht, staan ze boven in de balkon, en ze beginnen te schieten zo naar beneden. Staan in de balkon waar hitler staat. Dus al die wapens, een van de twee die schiet alleen maar hitler. Dus die is helemaal, nou nee [en dat zie je ook?] nee, je ziet alleen maar, het is niet echt eng. [nee? Ik dacht dat ie zo heel vies was.] nee, nee, vind ik niet. [maar ik wil m nou wel heel graag zien] ja het is wel gewoon geweldig [ja] ik denk dat ik eigenlijk de film heb, bij, [echt?] in mn pen (usb-stick in het Portugees) maar ik weet het niet zeker [als je het hebt, wil ik m heel graag even op mijn computer zetten] nou, ik zal het wel zien straks. [wacht, we gaan deze even stoppen]

Deelnemer A 3

Eh dus de vertaalweekend he? Nou, het viel me op, nou nou het viel me op, ik wist het al, dat er veel meer vrouwen dan mannen zijn. Haha [haha!] nou ik kende al Xenon, en Grace, en Andre. [kende je die ook al?] Ja, omdat die vorig jaar, he? Het vorig jaar niet, het vorige semester, ook Nederlands hier had. [oh jij ook!] dus die ken ik al. Eigenlijk van die andere vrouwen, die kende ik geen. Maar eigenlijk weet ik de namen wel van iedereen denk ik nu. Maar het was wel leuk om met. met zoals ik had gezegd, ik vond het veel... Je begrijpt nu beter hoe het, dat het vertaling gaat, hoe het werkt, welke opties je moet maken. En. Welke weg je kiest eigenlijk in een vertaling. Niet dat ik echt veel meer Nederlands heb geleerd of zo. Maar 't is, 't was, 't was wel leuk als je nu een vertaling gaat zien, gaat lezen, dan heb je ook een beter idee hoe de hele vertaling is gegaan en je kan wel merken dat een vertaler veel invloed in de, in wat je gaat lezen hebben, heeft. Dus ik kan wel twee verschillende vertalingen lezen die, die net iets anders zijn. Eh. Dus zijn. Dus verschillen tussen beide en die nog verschillen hebben naar de origine. [ja] En dat vind ik wel, vind ik wel grappig ja, dat iemand zo een boek kan invloeden. Of. [ja, kwamen ze allemaal uit Coimbra?] Eh, Andre kwam uit Lissabon. Nou ik heb meer met Alda gepraat, nou ja of, Alda heeft meer met mij gepraat. Nou maar, dat is best wel, **(A15)** Alda die praat wel een beetje veel he dus, ik weet niet of je dat hebt gemerkt. Dus. [ja] Nou ik vind, ik vind dat wel leuk, toen we de eerste keer, sorry dat ik, de eerste keer dat we naar de Tapas gingen, dus ze praatte ze praatte ze praatte, en iedereen was al klaar, en zij had nog en toen ging ze, had Antoinet gezegd van hey Alda, misschien moet je nou even, eh, even eten. Ooh sorry sorry! Iedereen die zegt dat ik zoveel praat! Dus toen begon Alda te eten en toen was al iedereen klaar. Maar kan wel. [maar dat was de tweede keer ook, heb je dat gezien?] ja! [De tweede keer ook, de tweede dag. Ooh dat was echt grappig] Ja. Maar ik, Ja ik vind het wel leuk, naar al die mensen, die nas, ze kenden wel, sommige denk ik. Ja omdat ze ook al eh de cursus hier hadden gehad. **(A1)** Maar ik vind wel leuk dat de mensen ook veel meer

van hun vertellen, eigenlijk, aan mensen die ze niet goed kennen. Dan eh bijvoorbeeld aan iemand die je toch veel meer ziet maar niet echt goed kent. Je vertelt gewoon veel meer aan de mensen die je denken, oh je gaat m toch nooit zien ik ga s even.. [maar maar ook omdat je dingen gemeen hebt denk ik, omdat je toch allemaal iets met Nederland hebt?] Ja ja, nou maar ook eigenlijk uit persoonlijk, of uit. Mensen vertellen ook veel meer, dat ik denk, dat ze niet voorbeeld, gaan, nou ik zeg niet vrienden maar, onbekenden, jaa, kennissen. Die vertellen ze niet. Ze vertellen gewoon aan mensen nou je denk wel, hij gaat toch wel twee jaar dus ik ga nu even, even beetje praten over mij, zelf en dat soort dingen. Maar ik vond het wel leuk enneh, **(A9)** was erg leuk om toch mensen te kennen. [kende je alle begeleiders al?] ehm. [Arie Pos Joana] Joana Seixas niet nee. [Arie pos kende je al wel?] ja. [Waarvan?] Nou hij heeft ook hier aan lesgegeven. Maar ik denk ook, hij kende ook mijn moeder. En, nou, ik weet het niet zeker, maar hij, hij, ik **(A4)** ik kende m al [langer] ja langer ja. Ja we hebben ook al een vliegveld ontmoet. Dus [huh wat bedoel je?] Nou we gingen in de in eh zelfde vlucht naar Nederland [Echt waar, wat toevallig?] ja. Ja, ik zag m alleen toen we buiten kwamen, maar. [is dat lang geleden?] een jaar ofzo? [oh ok. ja dat is wel toevallig, toch?] ja. Maar. En. Nou. (twijfelt) [vertel maar!] Ehm. Toen ik klein was is er in porto een vereniging van Nederlands ofzo, Nederland mensen die dan Sinterklaas organiseren. [oh wat leuk, echt?] Ja en toen we klein waren, ik en mijn broer, broer en zussen? broertjes, gingen we ook daarheen. Iedere ouders nemen gewoon de cadeautjes mee, **(A10)** zeggen niets aan de kinderen dus, en ze komen daar en geven de cadeautjes aan de mand en dan komt sinterklaas met zn grote baard weet je, en dan komt ie daar. En al die zwarte pieten ook. [en dan was Arie sinterklaas? Haha] nou nee nee, maar nu ik denk, [nee geeft niks, was een grapje] **(A2)** misschien ken ik van daar ook wel, omdat hij ook een dochter van vijf.. of zeventien ofzo heeft [wist ik niet] dus **(A3)** misschien ken ik ook wel daarvan. Omdat daar ook alleen maar Nederlandse mensen waren. [ja misschien wel! Maar hij woont toch niet,

ohjawel, hij woont wel daar] hij woont in Porto ja. [dat zou best kunnen!] nou maar ja nu weet ik het niet meer, maar ik weet wel dat ik hem kende [ja dat maakt ook niet uit, dat is ook wel grappig dat je dan mensen kent die je dan eigenlijk niet kent. En voor de rest, ja je kende Grace misschien al wel een beetje van hier] ja nee ja. En Xenon die had ik vorige semester [ja! want met wie heb je het meest samen gewerkt? (...) Met wie moest je veel samen werken?] ik had met Alda samengewerkt, met... (...)

AnaLeonore, kan dat? [ja die was er] ja maar ik weet niet zeker [AnaLeonore was met dat lange haar, en AnaMaria was met dat donkere haar, met die zonnebril] Ja. Ja. AnaLeonore, en Daniela dacht ik. **(A5)** Ja maar ik weet het nou niet zeker [maakt niet uit] ja maar. Ja. Nou maar **(A11)** het was wel leuk om even samen te werken. En ik vond het het meest leuk, het leukste, vond ik aan het einde toen we de vertaling aan een, eh met een bepaalde tijd moesten doen. Dat vind ik leuk, omdat je dan meer, minder tijd hebt om naar die kleine dingen, en dat vind ik ook niet echt leuk, om naar die, bijvoorbeeld om die namen te vertalen dat vind ik echt niet een leuke werk [nee?] nee. Omdat t zijn, 't zijn wel belangrijke dingen, maar t zijn zo kleine dingen [ja het zijn details] en ja ik heb liever om gewoon je hebt tien of twintig minuten en je moet dit tekst met t-d (???) en een beetje aan de origineel houden maar je mag wel een beetje rommelen met de eh, met eh verhaal en [ja dat is ook leuk] en... [ja het was ook heel leuk om te horen toen jullie het voorlazen! Ja] ja. [En wat ik ook nog wilde weten, ik weet het natuurlijk maar ik wil wat vragen, heb je alleen maar zitten vertalen of heb je ook nog andere dingen gedaan?] hoe bedoel je? [nou, afgelopen weekend? Dus heb je alleen maar zitten vertalen of.. ben je alleen maar bezig geweest met heel hard vertalen of heb je ook nog andere dingen gedaan met die groep.] eh. Ja, ooh jij weet het, ohja, ok. [ja. snap je wat ik bedoel?] jajajaja, dus we zijn nog met zn allen, of nou Ana was er niet, met zn allen uit eten vrijdagavond, en dat was heel goed ha! [ha, ik vond dat ook heel leuk] Weer bij de tapas! Maar ja, dan deze keer bij de andere dus we zijn nu goeie klanten bij hun. [hoe bedoel je? Oh bij de andere Tapas] ja omdat

dat ook van hetzelfde restaurant bij de eh.. [ja maar dat is toch niet van hetzelfde? Want Tapas is toch van de Tapasbar, en die, hoe heet die andere ook weer Tapas taberna hoort er toch niet bij of wel?] jawel hoor [hoort dat er ook bij?] ja dat is die hele groep dat Tapas is, denk ik. [oh, dat wist ik niet] en eh er zijn er drie.. [en het ziet er ook anders uit! Het logo] nee, ik dacht het niet. Nou maar ik nou ik weet het bijna zeker [ik ga er de volgende keer op letten] ik weet bijna zeker dat die tapas hier bij de monumentais hetzelfde is dan die bij de Praça de Republica, en hetzelfde is dan die daar beneden [ja want die ken ik, op die straat naar beneden toe, die bar waar je 's avonds ook kunt uitgaan, dat die hetzelfde was als deze bij de Praça!] ik denk dat ze alle drie bij hetzelfde hoort. [ja, oh ik wist niet dat die bovenste, bij de monumentais, er ook bij hoorde] oh, dat dacht ik wel, ja, anders heet ie ook geen Tapas dacht ik. [ja ,want die ene heet tapas taberna, ja ik weet het ook niet, ik ga deze even stop zetten.]

Deelnemer B

Deelnemer B 1

Ik heet Grace Staring. Ik ben 20 jaar. Eh en ik ben Nederlands. Maar ik praat niet zo goed Nederlands. Eh ik studie geneeskunde op het derde jaar. En ik zal, hoe zeg je, neus [keel neus en oor?] keel neus en oorarts willen worden. Ik woon in Vale de Janelas vlak bij Torres Vedras, het is op 40 kilometers van Lissabon. Vlakbij het strand. Ehm, en het is mooi, heel mooi! Eh. Ik wil eh, Nederlands meer, eh, hoe zeg je? [leren?] leren ja ehm omdat volgend jaar ga ik naar Maastricht voor één jaar op Erasmus. [ken je al mensen in Maastricht?] ja. [Vertel!] eh ik heb twee, twee goede vriendjes daar? Ehm. En één studie geneeskunde, en de andere hoe zeg je advo, advocaat? [Rechten] ja. Rechten? [ja] ok. En ehm. Ze zijn ook 20 jaar oud. [En dat zijn Nederlanders, of Portugezen?] ja ja ja, Nederlanders ja. [Nederlanders. Hoe ken je die dan?] ehm. Mijn tiende jaar, hoe zeg je?

[toen ik tien was?] nee nee nee, the tenth klas? Eh [oh toen je in] een hoog school [toen je naar de middelbare school ging?] Ja. Ik eh. Ik heb een hoe zeg je, exchange gemaakt [uitwisseling] ja ja! Voor twee weken [oh wat leuk!] naar Maastricht. [Ooh daarom wil je naar Maastricht!] ja ja ja ja ja! Zo leuk! [ja. maar die ken je nog steeds?!] Ja! En we praten. msn enzo. [dat is leuk, maar dat is wel fijn dat je al mensen kent! Maar nog even terug naar hier. Woon je alleen, of woon je met mensen] hier in Coimbra? [allebei!] ok. **(B6)** In Vale de Janelas ik woon alleen met mijn moeder omdat mijn vader is verleden. Hier in Coimbra ik woon met een vriend alleen. [ja] alleen ons twee. [ja en waar ken je die van en wat doet ie?] van Santa Cruz ook en **(B3)** die studie ook geneeskunde. [ah ok! Is het een jongen of een meisje?] ja. Een meisje. [een meisje] eeh [.....] hahaha. [heb je de meeste, ken je vooral mensen van medicijnen van je studie? Of ook van andere dingen?] Ja ik ken. Ja ik ken veel mensen [ja jij kent veel mensen, dat weet ik hahaha!] haha! [maar ga je veel om met medestudenten of heb je meer vrienden uit andere studies?] ja ook ook [allebei?] ok bij letras, hoe zeg je dat? [letteren] letteren, en rechten ook, en eh, natuurkunde? [ja, natuurkunde] en wijskunde? Nee nee [wiskunde] wiskunde haha, maths [maths!] wiskunde ook. ja allemaal kennissen. [en doe je hier ook nog iets anders dan studeren, maak je muziek of, feesten natuurlijk, of nou ja, vertel] ja ook! Ik ga vaak naar t zwembad, ik moet een beetje sporten doen, of niet? Anders (maakt beweging die dik worden impliceert) graai eh grr [anders eh groei ik een beetje?] ja haha. Wat meer. Ik hou veel van lopen. In de stad. En ook winkelen [natuurlijk]. En eten ook! [en je gaat natuurlijk uit.] ja! [waar?] Italiaanse, en ook Spaanse, en Mexicaans ook! [ja lekker!] zo lekker! En ook soms KFC en Macdonald enzo, fastfood. [en als je uitgaat, waar ga je heen?] [.....] [uitgaan? Going out?] ooh, ik ga naar tagv of of de bioscoop, of naar de baixa. [vanalles] alles! [ok even kijken. Woon je al vanaf het begin met diezelfde persoon in dat huis? Vanaf dat je hier in Coimbra woont?] ja ja ja [nooit met iemand anders?] nee. [en dat is wel gezellig?] ja! Zij is ok! [want jullie delen alles?] wat delen? [nou ja, de keuken, de badkamer en

alles] ja we hebben twee kamers, een keuken, een eh, een salle
[woonkamer?] ja woonkamer een kleintje. En één wc, alleen, zo klein.
[maar dat is toch prima?] ja! Dat is genoeg, voor twee mensen! [dat is
ook zo] Ok! [ok!]

Deelnemer B 2

Ik hou veel van films, ehm, mijn favoriete film is The Gladiator, van Ridley Scott en Russell Crowe. **(B5)** Ik denk dat Russell Crowe is heel knap, ehm, en mooi en zo, en hij is heel goed actor, acteur? En ehm, en ehh, altijd dat ik the Gladiator... zie, ik eh, hoe zeg je, cry [moet je huilen?] ja, ik moet huilen, oh 't is zo stom, nou ja, en eh [is niet stom] Robin Hood is ook heel goed, van Ridley Scott [ja vertel me daar eens over want ik heb m nog niet gezien] Robin Hood? [ja, vertel] Het is ehm, eh, eh, de leeftijd van Robin Hood [ja], vroeger The Legend, hoe zeg je [legende] ja, ehm, en hij was een soldaat toen, van de konijn, nee nee [van de wat? De koning, haha, natuurlijk] from de koning, ehm, maar de koning was verleden? Hoe zeg je? [is doodgegaan? Overleden] was overleden, en hij eh, ja het is een beetje moeilijk [probeer het, probeer het] en hij, later, heeft drie eh drie andere vriendjes en eh ze moet the evil, they have to fight the evil [de slechte mensen] de slechte mensen, [het kwaad] dat was de broer van de koning, hij is slecht en zo, okee. En eh... later, de koning is niet zo goed, koning is een slechte mensen, slechte mannen, zo Robin Hood ga wonen in ehm, the forest [in het bos] ja, in het bos. En daar begint de legend, zo het is een beetje moeilijk [nee maar vertel maar gewoon] en (onverstaanbaar woord) [maar gebeurt er dan niks meer] je moet kijken [tuurlijk ga ik gewoon kijken. Hou je ook nog van andere acteurs en actrices] Eh, ik hou veel van Scarlet Johansson [Hmhm. Wat heeft zij gedaan?] Lost in Translation, en the Island, en ook eh, Vicky Christina in Barcelona, **(B1)** is heel erg mooi, en, en, The Girl with the Pearl Earring, meisje met de parel [Vond je die mooi?] Ja, van Johannes Vermeer en zo, heel mooi [weet je nog iets over die actrice] Ehm, zij is

heel jong, nog, en zij is getrouwd met Ryan Gosling, weet je [Nee dat wist ik nog niet!] Ryan Gosling, maar je weet, weet nu, oh, ehm, voor twee jaren, zo, ja, ehm, wat meer? Zij is ook een zangeres, maar ik hou niet van haar muziek [nog nooit gehoord] oh nee nee nee, niet goed, niet goed. Ehm, wat meer? Ik hou ook veel van Johnny Depp, [ja, natuurlijk] alle mensen, alle vrouwen en zo. Angelina Jolie ook, zij is, zij is goed. Wat meer. Ehm, Penelope Cruz ook. [en weet je nog een andere film waar je iets over kunt vertellen, die je stom of leuk vond? Stom mag ook] Hm, eh, oh, Avatar. Zo veel mensen hou van Avatar, ja Avatar was leuk, maar niet fantastisch. Ja? [ja] en jij, wat? [vond ik ook! wat vond je leuk en wat vond je niet leuk?]. In Avatar? Avatar, hoe zeg je the story, [het verhaal] het verhaal, it is Pocahontas hè? Dus het is niet iets nieuw om te kijken, maar okee, en eh, het is te duur, the 3D is te duur, [ja] 3-dee [ja dat is ook zo]. En eh, wat meer. Oh ik hou niet van de acteur van Avatar. [welke acteur? Welke rol] De, [die hoofdrol] yeah, de hoofd... [ik kende hem niet] Nee? [Jij wel?] Eh, hij is ook van The Clash of the Titans [oh die heb ik ook niet gezien]. Ik hou niet van hem, nee. [Wat vond je wel leuk?] Eh, andere films? [Nee van deze film] Oh. [Eigenlijk niks?] Niet zo veel, nee. Ja, misschien Pandora was mooi, [ja hè, dat vond ik wel, ik vond het heel mooi gemaakt] ja, en de bloemen, en, ja, maar voor de rest? [vond je het niet zo goed?] Nee, niet speciaal. Nee. [Kijk je ook veel series?] Ja. Veel. Ik hou van Lost, en ik ben een beetje, hoe zeg je, niet triest, maar [verdrietig?] verdrietig, omdat gisteren was het einde, ja, complete (engels) einde [voor altijd?]. Ja, en ik ben, het is zo emotioneel! [was het goed?] Ja, ik ben een beetje gehuil... [gehuild?] gehuild, omdat zo ik emotioneel was, [ja?] ja. Maar okee, het is, het is mooi. En Gossip Girl ook, alle kleren en al die mensen, zo VIP en zo. En eh, Grey's Anatomy, dat geneeskunde. [ja. Dat is toch net] Kan veel leren [weer die nieuwe serie? Net weer een nieuw seizoen begonnen?] Nee, het is, het was het einde, ook. [Oh ik dacht, oh helemaal?] Nee nee nee, van de zesde [Oh ja, ja ik had zoiets gehoord] seizoen. [Was ook gisteren toch?] Eh, ja, volgende week. [Volgende week? Of vorige week?] Vorige week. Ehm,

flash forward is ook heel erg goed. [Dat ken ik niet] Nee, flash forward? Het is van dez... hetzelfde producers van Lost, [oh ok] ja, maar mensen houden niet teveel van. [nee?] Nee. En de audience, [ja, het publiek] het publiek, nee. [nee] Nee niet. [Ik heb er nog nooit van gehoord] Nee? Het is goed [Ik heb vandaag een college gehad en daarin vertelde iemand iets over Glee, ken jij dat?] OH, ik HOU van Glee. [Vertel] ja? [Want ik ken het niet] Nee? [Ik heb het nog nooit gezien] NEE? Je moet downloaden, oh zo leuk! [echt?] Al de muzieken zijn covers van oude liedjes, en ze zijn zo leuk en zo aardig? Aardig? [aardig is nice, maar nice in the person way] Zo, joyful, [vrolijk] vr, vrolijk? ja. En eh, ik heb ook de original soundtrack gedownload. [maar is het dan veel muziek?] Ja. [waar gaat het over dan?] Eh, over middelbare school eh mensen, [ja?] studenten, eh, die zijn op een eh, groep Glee. [ik weet niet wat Glee is] Nee, Glee, ja ik ook niet. Alleen de naam misschien. [maar wat doen ze dan?] Zingen. [zingen] Zingen. [alleen zingen?] Alleen. Zingen en dansen en zo. [okee. Een soort cheerleaden maar dan...] Ja ja ja maar alleen [veel zingen] ja, alleen de losers [ja] de losers go. Maar, maar, [zitten er veel bekende mensen in?] eh, alleen één of twee maar voor de rest niet zo veel. [maar het is heel nieuw hè?] Alle mensen from Broadway, zo. [maar het is heel nieuw hè] Het is nieuw, ja. Zo leuk! [is het niet voor kinderen? Ik dacht dat het voor kinderen was] Ja ook, voor kinderen, maar ik hou van dat. **(B4)** En mijn vriendjes allemaal houden van Glee. En Glee heeft zo, dit is een loser hè, [ja. Ze maakt een l-teken] zo Glee, altijd. Ja, it is leuk. [Ok. Komt het op tv?] Eh, ik maak een download [downloadt het gewoon. Ja, dat ga ik ook toch doen, ben wel benieuwd]. Ja ja, Glee is goed. En Cougar town. [oh ja dat vind ik ook heel leuk!] Ja? [ja ik heb het hele eerste seizoen] Ja ik ook [echt in twee dagen gekeken]. Het is alleen twintig minuten zo. [ja, maar ik wil meer, meer!] Ja ik ook, maar het is nieuw, zo. Van Courteney Cox is [ja] jaa, veertig! [als ik er zo uitzie op m'n veertigste...] Ja ik ook! Zo leuk. [ik heb zo hard gelachen om Cougar town] Oh. En Bobby en oh ja. [ik vond het zo grappig] En Tory en zo oh ja, ik ook. [Wat is je favoriete persoon uit Cougar town?] Ehm, [wie vind je het grappigst, en waarom?]

ik denk de hoofdpersoon, eh, [ja hoe heet ze ook weer] eh [Courteney cox] ja, Courteney Cox, ik denk, en jij? [waarom?] Zij is zo outgoing, how do you say it, [ja, extravagant] zo, funny, en leuk. [ik vind die zoon ook wel heel grappig] Ja? [ja ik moet de hele tijd zo lachen dat hij dan zegt] Ja. ["mam, dat wil ik niet weten."] Ja ja ja. [vind ik best wel leuk] Ja ik eh hou veel van de beste vriend, [ja] de, [die twee vrouwen bedoel je toch] ja ook, [die twee vriendinnen, die buurvrouw] ja de buurvrouw.[en het meisje] Ja. Zij is zooo, [die buurvrouw, zij is zooo grappig] ja. Ja, oh ja. En Bobby is ook, ah, Bobby. [ja die is ook leuk. Maar die buurvrouw die mag best mijn buurvrouw worden] Ja ja? [ja hoor, helemaal leuk].

Deelnemer B 3

Afgelopen weekend was een vertaalsweekend, en ik had dat mee [je deed mee]. Ik deed mee. En dat was heel erg leuk. Em. Ik heb veel nieuwe mensen ehm, gekend [leren kennen] Leren kennen! En ook veel informatie voor Erasmus en ook voor Nederlandse taal, en all all ehm, experiences, hoe zeg je dat? [ervaringen?] ervaringen van verschillende mensen, en dat was heel leuk. [wie waren er bijvoorbeeld, kende je al mensen?] Eh, Arie Pos? Die is belangrijk. [waarom? Weet je waarom?] Hij eh, hij maakt vertaals veel [veel vertalingen?] veel vertalingen van boeken, van [van?] van boeken van Nederlands, van Portugees, en Engels misschien? [ik denk het niet] nee? [maar misschien wel] En Portugees-Nederlands? [Dat denk ik wel] ja? Eh en ook Joana Seixes, hij is eh. [zij denk ik?] Oh eh, zij, zij is lerares in Antwerpen voor Portugese taal denk ik he? [denk het ook] en ook cultuur enzo. En eh, Antoinet! [Natuurlijk!] En wat meer. [kende je al mensen?] Nee. [helemaal niemand?] Alleen Xenon en Bernardo. En Ghislaine en Antoinet. [ja] [Waar kende je die van, die eerste twee?] Eh Xenon en Bernardo zijn mijn collega's [ja, medestudenten] ja medestudenten. [maar die ken je niet van iets anders nog?] Nee nee, ze zijn een beetje jonger dan mij he, [ik denk, ik weet het niet!] Ja. Ik denk Bernardo 2 jaar jonger en Xenon 1 jaar. [ik weet het

niet, hoe oud eh, dus 19 en 18?] ja, ik ben twintig. [ja] En wat meer. [ik zou niet weten hoe oud ze zijn. Weet je wat ze studeren?] eh, ik denk Bernardo justão, no economie, economie he? [economie] En Xenon, hij is eh, physics engeneering. [oh, ok, ik wist dat niet] hoe zeg je dat in Nederland? [ik weet het niet, ik weet het eventjes niet de juiste vertaling] ok. En wij hebben jip en janneke gelezen, een beetje, een stukje, en ook eh, vert [vertaald?] vertaald. **(B2)** En ook kiezen eh, alle namen voor Portugees en dat is een beetje moeilijk. [ja waarom?] omdat Jip en janneke, Portugese mensen lezen niet Jip en Janneke, maar Jip en Janneke (zjip en jzanekke). En hun, dat is, dat klinkt niet zo goed! [en dat zijn geen echt bekende namen!] nee nee! Jip en Janneke. Jip is een auto, Jeep! [ja, je hebt gelijk!] En wat meer. We hebben ook ehm, een film gezien. [welke?] Minoes! Zo leuk! [waar ging ie over?] Over een poes, dat .. (maakt beweging) [veranderde, bedoel je dat?] transformed? [ja veranderde of transformeerde] veranderde of transformeerde een persoon. [in een mens?] ja [ok] een vrouw, een vrouw Minoes, juffrouw Minoes. En ehm, hij helpt (maakt gebaar van verleden tijd) [dat kan in tegenwoordige tijd!] ja, helpt Tibbe. [ok] ja dat was een journaliste op een krant! [ok!] ja. Ehm. Wat meer. [hoe doet ze dat?] zij praat met de andere katten [ohja] en zij zegt de nieuws naar tibbe. Belangrijk nieuws [ja] en dan hij wordt bekend! Toch? [ja! Ja!]

[En wat heb je nog meer gedaan het weekend van het vertaalweekend?] wij hebben veel gegeten! [waar allemaal?] in Tapas taberne, vlakbij de monumentais, en en ook hoe zeg je, stroopwafels, en thee gedronken .[mh mh] wat meer. [de eerste avond?] Ja. Wij [toen heb jij! Vertel maar] de eerste avond? [ja, jij hebt dat georganiseerd!] ja wij hebben, wij hebben in tapas gegeten. Hoe zeg je, garnalen, en krabben? [ja, en krab, en schelpen] en schelpen en biertjes. [oh het was zo lekker] Ja! En ook goedkoop! [ja maar volgens mij kan jij heel goed regelen dat het goedkoper is, of niet] ik? [ja!] jaaaa! [hoe doe je dat?] Hahaha je moet zoeken! [ja maar jij.. Waarom kreeg je ineens 30 gratis bier?] ja. [waarom? Hoe deed je dat?] Het is een een bon. Ja ik weet eh,

promotion? [Oh dat hoorde zo?! Ik dacht dat jij dat geregeld had!] nee!
[Ik dacht; Grace zit daar en die zegt: wij bestellen dit, en dan wil ik graag
30 gratis bier! En dat zij dan zeggen; is goed Grace!] Nee, ja maar de
man was een beetje [ja wat?] ja een beetje [ja ik kon m niet verstaan, en
Antoinet ook niet zo goed.] ja he? Hij was oeeeh ja woeeee oh nee! Gaar
he. [want toen we gingen reserveren, vertel eens wat er gebeurde?] hij
was een beetje gaar. [Gaar! Haha!] Hahaha! Wat? [toen we reserveerden,
vertel s, wat er gebeurde] ja eh. De man was een beetje. Hoe zeg je? Niet
polite? [onbeleefd] onbeleefd, en ik was boos. En ik heb allemaal aan hem
gezegd en eh [wat zei je?] dat ik ben hoe zeg je, I am nice? [Ik ben
aardig] ja, ik ben aardig, zo hij moet niet zo [onaardig en onbeleefd?] ja,
onbeleefd zijn! Ja! En ik was heel boos! Zo later hij zag sorry [zei sorry]
hij zei sorry, en ok, het was ok. [gelukkig. Het was wel heel lekker!] ja!
Het was! [Dankjewel]

Deelnemer C

Deelnemer C 1

Ok dus eh eerst even denken wat ik over ga praten. Jij zei dat ik over mijn
hoe ik leef, of met wie ik leef dus dat ga ik dan effe zeggen. Ik leef met
mijn ouders, hier in Coimbra, al achttien jaar nou negentien. Eh, ik ben
half Portugees half Nederlands. Eh. Mijn groot deel van mijn familie leeft
in Nederland en een korte stuk van mijn eh, klein deel van mijn familie
leeft in Portugal want... Mijn vader heeft geen broers of zus dus ik ben
enkel kleinzoon en enkel zoon. Dus dat is een kleine familie. Ehm. Ik heb
dus altijd hier in Coimbra geleefd ik eh ik ga vaak naar Nederland ehm eh,
ieder jaar. Ehm. Dan ben ik daar met mijn vrienden en met mijn familie
daar en dat is soms een beetje een raar contact want eh, ja ik kom daar,
dat is wel mijn familie maar zo'n afstand en zo'n lange tijd zonder ze is
eh, krijg je toch eh niet een eh een normale relatie. Dus eh. En contact via
email, via letters, dat bestaat wel maar dat is ook sporadisch dus dat is

ook niet echt eh zo'n relatie van normaal als je hier in dezelfde stad leeft of dichtbij. Ehm maar het is een heel leuke familie, heel rare familie ook, heel veel vreemde personages, eh. Even denken. Groot deel van mijn familie leeft in Amsterdam, dat is mijn eh mijn stad als ik dat kan zeggen, ik voel me heel vaak als een toerist als ik daar ga maar ik kan wel zeggen dat het mijn stad is. Van de rest van Nederland ken ik niet echt veel ben wel naar een of twee steden geweest, nou ja, ik ken Portugal ook niet echt veel, maar ik leef al hier negentien jaar dus ik ken het wel een beetje meer dan Nederland. Maar ja Amsterdam is een prachtige stad vind ik want eh in vergelijking met Coimbra vind ik het een heel nou ja, natuurlijk kan je het niet echt vergelijken want het is een hoofdstad dus dat is een beetje anders maar eh, dit is een vergelijking, zeker Amsterdam is veel meer organiseerd. Ehm, en ja hier praat als eh, ik een beetje als een toerist, want ik ken natuurlijk niet Amsterdam heel goed maar ik vind het bijvoorbeeld de structuur van de parken, zelfde structuur van de centrum van de eh ja nu mis ik woorden, de [wat zoek je?] bussen, trams, alles [openbaar vervoer] openbaar vervoer heel goed organiseerd en hier in Coimbra mis ik heel veel van dat. Bijvoorbeeld hier in Coimbra vanaf middernacht moet je gaan lopen of je neemt een taxi ergens naar toe, want er bestaat gewoon niks. Ehm, er zou veel meer ge, kunnen gedaan worden aan de stad, bijvoorbeeld de historische centrum is heel erg versleten, is heel erg ongeïnteresseerd. Nee dat wil ik niet zeggen, eh, de historische centrum is niet ge en ongeniseerd (?) mensen die interesseren zich niet, mensen die in de in eh, die, die [...] die in charge zijn? **(C14)** Ok, die in charge zijn die hebben die zijn gewoon niet geïnteresseerd in de, in de, in de stad conserveren. [behouden] In deze scene heb ik een raar gezicht tegen Ghislaine aange...eh [haha] hahaha, eehm, ja en bijvoorbeeld dr is een heel groot park hier in Coimbra ik weet niet of je daar naar toe gegaan bent maar het gaat over mijn gesprek dus je hoeft niet te antwoorden eh, jardim botanico, en d'r is iets van tien procent van eh, van de van die eh van die park is alleen eh open voor publiek. De restant van negentig is alleen voor de studie van planten en gereserveerd

ja, gereserveerd. En dat is gewoon natuurlijk zonde want dan is de grootste park van de stad ligt in precies in de midden van de stad enneh. Vanaf, eh, vanaf, vanaf de bovenkant van de stad, dus de alta, tot bij de rivier en 't is gewoon eh niemand kan d'r naar toe. Dus dat vind ik heel erg (onverstaanbaar woord).

Deelnemer C 2

Ja ok, ehm dus ik ga nu effe een beetje praten, proberen een beetje te praten over The Big Lebowski dat is een film die ik heel erg eh, goed vind. Eh. Ja 't is, ik vind het gewoon een fantastische film want 't is zo eh, rijk in komieke situaties. Ja ik weet niet of je dat zo kunt zeggen **(C15)** maar Ghislaine, die gaat ook niks eh vertellen. Ehm. Maar de verhaal gaat over iemand die niks doet in z'n leven. En eh, niet een typische Amerikaan want dat kan je niet echt zo zeggen maar een anti eh Amerikaan. Want die Amerikanen hebben een eh, een eh, een eh beeld van ik weet niet of je dat zo kan zeggen maar ok, een beeld van eh productiviteit van werken van acht tot acht en eh nou ja, maar de eh, in de realiteit gebeurt dus dat ze echt niets doen, zo al die vette Amerikanen die gewoon de hele dag op de bank zitten televisie te kijken en dat is de Big Lebowski, de dude in die film. Eh. Hij loopt de hele tijd in z'n kleine broekie met eh een glas eh met een glas white russian in z'n hand en eh, en hij zit achter zijn tapijt, ja dat is de verhaal eigenlijk, hij zoekt zijn eh nee, hij zoekt niet zijn tapijt, hij zoekt dat iemand zijn eh zijn een nieuwe tapijt geeft want hij was want twee eh, maffieuzen, twee eehm [maffia mannen? Bedoel je dat? Ja dat kan je niet zeggen hoor, maffia mannen, maar dat bedoel je?] Nou ehm, twee maffia mannen, haha, die waren die hadden op zijn tapijt gepist. [hahaha] Dit mag ik eigenlijk niet eh, jawel? Ok. Ik ga mn gang. En dan gaat hij met een andere Lebowski praten, dat is dan een heel belangrijke Lebowski, een hele rijke Lebowski en die en die had eigenlijk zijn tapijt gepist moeten hebben. Dus hij vraagt om hun om geld, om een nieuwe tapijt te kunnen kopen. Het was eigenlijk een heel ehm, valieuse? Een

hele belangrijke tapijt voor hem. Wat heel erg mooi, stond heel erg mooi in de zaal dus hij wil veel geld voor hebben. Enne nou dan zegt ie van nee je krijgt geen geld en dan gebeurt er dat zijn vriendin van die andere rijke Lebowski ge eh kidnapt wordt, en nou eh, ja eh, mensen gaan dood eh, tapijt wordt nooit meer teruggebracht en de dude die eh, ziet zijn vriend doodgemaakt worden **(C6)** dus een heel erg eh, leuke film! En eh. En ik en mijn vrienden waren constant de muzieken van die film aan het zingen. En de scènes van die film, want dr is een scene ook waar er ineens een Spanjaard, een pedofiele Spanjaard, die ook aan het bowlen is, die heeft een klein ritueeltje als ie aan het bowlen is **(C12)** die likt dan z'n bowlingbal en die gaat dan een heel choreo (in het Portugees) choreografie, ja? Doen voordat ie de bal naar eh nee, hoe kun je dit zeggen, door de ally, ok. Enneh dan doet ie een dansje, **(C13)** en dan zingt die, nee hij zingt niet, maar dan hoor je de eeh, wat voor muziekinstrument, bij de Eagles, ik weet niet maar [dat weet ik niet?] effe, eh, effe. [mmh mmh] ehm. Hotel California by (engels) Gipsy Kings! Dus dan hoor je dat, en dat is zó zó te lachen, en dus dan zitten we dat te zingen allemaal in de auto zoiets. Haha, jaa dat is een leuke film. Een andere film die ik heel goed vind en die is helemaal niet komiek is is Old Boy, dat is een Koreaanse film, dat gaat over een man die vijftien jaar eh, vastzit in een zaal, nee vastzit in een kamer, maar hij weet niet waarom hij daar dus vast zit, waarom hij daar gezet is, maar hij weet dat hij ineens vrij wordt. Eh, vrijgelaten worden. En eh, hij zoekt voor revangers, eh ik weet niet hoe je dat zegt, revanche (in het engels) [wraak] wraak. Ehm. Nou en eh, de verhaal is ingewikkeld het gaat over, waar gaat het eigenlijk over, hm... Het gaat over, het gaat over relaties tussen tussen eh, tussen, eh, tussen men zoals zoals meeste films dat gaat over dat beetje teveel praat in wat je zegt en eh, de gevoelens van andere mensen en dat je eh, dat ineens iets kleins een enorme proportie kan hebben, zo'n butterfly effect. Daar gaat de film over. Denk ik. Maar ja, ok. En er is een scene in de film die ik heel erg eh, ook heel erg goed vind is dat hij eh, gaat naar een restaurant en hij vraagt hij eh hij zit dus vijftien jaar

opgesloten en hij eet altijd hetzelfde gedurende vijftien jaar dus iedere dag krijgt ie hetzelfde eh, roteten, hij gaat t gewoon zat dus hij gaat naar een eh, restaurant als ie er eindelijk uitkomt en eh hij vraagt om een eh, levende... ok- eh, inktvis. Een levende inktvis. Dat is niet normaal hier. Normaal eet je ehm, garnalen, levende garnalen, levende kleine visjes, maar een inktvis, dat is altijd dood. En want, want hij wil gewoon iets levends proeven. Hij wil weten dat ie nog leeft. Dus tenminste zo zie ik het dan zelf dus hij pakt die inktvis op. Hij bijt z'n hoofd eraf en dan zie je de kleine ehm, beentjes van inktvis in zijn gezicht zo aan fladderen. En eh wat, wat leuk is wat goed is van die scene is hij de acteur is vegetarisch en ze moesten de scene zes keer overnieuw doen. Dus hij heeft zes keer de hoofd van inktvis eh, afgebeten en dat vind ik ook een enorme delicatie aan de werk van de acteur. Ehm. Er is nog een andere scene in die film, wat ik, hij hij. Als hij vrijgemaakt wordt dan zie je dat hij in een koffer zit en hij doet de koffer open en dan komt ie ineens uit die koffer. En dan ziet hij voor de eerste keer de lucht in vijftien jaar. En dr staat een man aan de rand van de, van de gebouw die eh, aan 't, die zelfmoord wil plegen. Dus die wil springen. En eh, nou **(C3)** hij pakt m, hij pakt de man, voordat die kan vallen, eh, en hij zegt wacht, ik moet jou iets vertellen. Nou en dan vertelt ie zijn verhaal en de man zegt eh jeetje eh wat een verhaal wat je me net vertelt en dan zegt ie van nu wil ik jou mijn verhaal vertellen en hij gaat weg, die andere. (stilte) En dan zie je m zie je hem aan de onderkant van de gebouw komen en dan zie je die andere man vallen op een auto. (stilte) Maar, dit vond ik niet egoïstisch. Dit vond ik niet een een eh, (vond/kon?) heel spontaan, heel natuurlijk. (stilte) Heel menselijk. Ok. En ik weet niet of je willen doorgaan. [ligt eraan, als je er nog een wilt vertellen mag dat, anders doen we iets anders]. Mmmh. Nou, ok, ik vertelde net over een eh, een boek die ik net geëindigd had te lezen. Ehm ja even kijken hoe ik dat kan vertalen, de eh, ja shit [zeg het eerst eens in het Portugees?] o julgamento dos quatros cavaleiros do apocalipse. [Ja dat gaat me te ver, haha] ja dat is de julgamento is als je bijvoorbeeld eh een [is het niet judgement?] ja een judgement, een

rechtzaak, een, ok van de vier knights [ridders] vier ridders van de, van de, van de apocalipse. [ja, Apocalyps] oh ok. Eh en het klinkt heel erg dark en eh maar het is niet, het is een theaterstuk over [van wie is het?] Fonseca Lobo. Portugese schrijver, (tussen/dus?) 75miljoen boeken. Nou het gaat over dus de judgement van vier, de vier honger, dood, de klaag, ja de pest ja, en oorlog. Dus de vier staan op de rechtzaal, ja nu heb ik wel moeilijkheden want ik ken echt helemaal geen woorden met rechtzaal recht te maken hebben [nee, probeer maar] ehm, en ze worden dan eh wat worden ze dan, in een rechtzaal? [veroordeeld, denk ik?] veroordeeld, worden? ja eh. [bedoel je dat?] ja, judged {we praten door elkaar, onverstaanbaar} en dus iedereen is heel erg geluk want eindelijk zal de eh men eh menheid, nee [mensheid?] mensheid eh bevrijd zijn van al die vier eh van al die vier eh... eh, ja, ik moet gewoon even uit komen. Ehm. Ja van die vier wezens. Zeg maar zo. Dat is niet echt wat ik wil zeggen maar ok. Eeh. En dus de de een van de advocaten, nee niet advocaten, is wie aan het eh [bedoel je een van de rechters of een van de advocaten?]nee dit is de degene die accuseert [lawyer bedoel je? Of niet] ja [advocaat] maar hier hebben we andere namen ervoor [oh daar ben ik ook niet in thuis] maar eh een van die advocaten dus degene die niet aan het eh... [aanklager of verdediger?] eh, de aanklager, die is dan met een heel grote eh verhaal van eindelijk zullen we vrij zijn want hun gaan eindelijk straf krijgen voor wat ze gedaan hebben aan de mensheid en iedereen zal gelukkig en ineens wordt het heel erg donker en Ghislaine kijkt uit het raam haha [haha] enneh. En de dood en de plaag die gaan die zeggen allemaal dit is niet onze schuld, wij doen gewoon onze zaak, onze doel wij doen ons werk. Het is jullie schuld van menheid dat eh dat wij werk hebben. Zoiets. Kan dat, ja. En aan het einde van het verhaal, dus dit gaat helemaal door dus in een stad komt eh, komt de dood en in een andere komt honger wordt allemaal krijgt de verdediging en aan ehh. (aanklager?) aanklachter, sorry, en aan het einde zitten ze –is het al te lang? Wil je stoppen?- aan het einde zitten ze hun viereen in de in de gevangenis dus zonder contact met niemand anders en je ziet toch dat

mensen honger hebben, blijven, dat ze toch doodgaan, dat ze toch ziek worden. **(C4)** En ze vinden het heel vreemd, de rechters, en de mannen, mannen, [mensheid?] mensheid. Nee de mensen die in de eh, [in de zaal zitten? Ik weet niet zo goed..] nee niet die in de zaal zitten, die in controle zijn [de jury? De rechter?] de rechters ja. En dan zeggen ze van we moeten dit eh verst eh verstoppen niet we moeten dit geheim houden omdat de mensen mogen niet weten anders wordt het paniek overal want we hebben hier die vier maar nog steeds gaan mensen dood, hoe wordt het nou, hoe zit het nou, en eindelijk komt de... Faith. (???) [Lot, het lot] Enneh, en hij zegt. Hoe was het nou? Oh ,sorry, ik mis wat. Dus eh, ineens zien ze, voordat de lot komt, dus even een beetje terug, eh, zien ze dat door de raam allemaal herrie is oorlog, doel (??) overal, mensen die aan eht sterven zijn en hun, die vier op een paard weg gaan, tot de horizont, ik weet, Portugese expressie, [ja] en dan komt een lot en die zegt van wat willen jullie, willen jullie hun vier weer eh oppakken? Zeggen ja ja ja, waar zijn ze, **(C5)** vertel ons toch waar ze zijn dan kunnen we ze weer gaan gaan eh, oppakken! En zegt van ze zijn, ze zijn hier. Zeggen. Zegt ja hun aan alle rechters ze zijn hier het is jullie schuld dat we dat de dat de mensheid zo komt. En totdat jullie eindelijk kunnen eh zien dat het in eh oh, dat het alleen alleen in jullies hart, de oorlog de dood de honger en de plaag zit. Ehm. Dan zal het nog steeds zo gebeuren. Dus dat was het verhaal die ik wilde vertellen.

Deelnemer C 3

Ok eh over dit weekendatelier, ehm, atelier vertalen in Nederlands in de faculteit van letters van Coimbra. Nou, we waren met ons, eh, ik weet niet, dertien of zoiets? We waren tien mensen die de cursus aan het doen waren, mensen verspreid over van over Portugal maar ik weet niet hoe precies van waar, ik weet wel dat er twee mensen inclusief ik eh van Coimbra waren, dat was ik en Alda, en ik weet nog de naam van alda

want zij kletste heel veel. En ik bedoel gehier niks negatiefs mee maar ze was altijd de laatste die aan het eten was eh in Tapas en dat was heel erg leuk, haha, maar eh zij was in zij studeerde linguas en literaturas dus ehm in Nederlands is het eh talen [taal en literatuur] taal en literatuur. En ik was er wel geïnteresseerd in want ik had met haar gepraat over dat precies want ik was eh, ben misschien geïnteresseerd om talen te studeren in de toekomst. En dus ik vroeg haar wat ze nu aan het doen was, wat ze hoe de cursus in elkaar zat. Ze zei een beetje wat ik al wist. Dat er een eh een component echt studie van de taal is, dus eh leren praten, en de andere ja component ik weet niet of dat een woord is, maar ok, een eh een deel literatuur gewoon, geschiedenis cultuur over een over een eh volk, over eeh over literatuur. En dan een andere optie een vrije optie waar je dan van alles kan studeren, in de faculteit. En ze zei dat dat zij zei dat ze dat een beetje zonde vindt want **(C7)** want ging nu in Coimbra, in deze faculteit – ik weet niet of ik op de richting ga waar je wil maar ok, ik klets maar gewoon een beetje door- ze zei dat het een beetje gefocust was op de, op de, op de literatuur, meer op de literatuur, en niet zoveel op de studie van de taal de taal. En dat vond zij zonde want zij was meer geïnteresseerd in de taal. De taal ja ik weet niet, ik zit maar steeds taal te zeggen maar is niet precies [linguïstiek] ja de linguïstiek ja ok ja, de linguïstiek en ik vond het juist wel leuk dat het meer literatuur was, meer de studie van de cultuur, want eh ja de leer der taal is interessant maar de doel denk ik is toch om meer te weten om meer kennis te, te aanpakken over ehm, over, over, over volk. **(C8)** En natuurlijk het is heel erg heel erg leuk om om eh, geeft je een veel grotere openheid aan de wereld en andere mensen en andere eh aan andere werelden. Mensen, ja in Portugees kan je dat wel zeggen. Voor de rest eh. (onverstaanbaar) Arie Pos, Joana Seixas en Antoinet Brink die de atelier aan het eh, atelier, atelier voorbereid hadden en eh **(C9)** hadden meestal Portugees gepraat zoals we daarnet aan het zeggen waren en Ghislaine was heel erg gefrustreerd [nou] nou nou. [haha] Nee maar aan het einde zag je wel **(C1)** dat je een beetje zat was. Maarreh, maar het was heel erg

interessant want eh ja eh vertaling lijkt iets simpels, gewoon iets van ja je kent twee talen je doet gewoon van de ene kant naar de andere kant, maar het is heel ingewikkeld meer dan dat. Ehm. **(C10)** Heeft te maken met de schrijver, de vorm waarop ie schrijft. Hoe je de, hoe je de niet de bericht, messagem (Portugees), the message [ja het bericht] het bericht laat overkomen naar wie het leest. Ehm. Ja met technieken met vertalen. Natuurlijk eh vocabulaire die je intensief moet kennen. Dus 't is, 't is, 't is heel erg interessant en ik vind ik vind heel erg ja productief. Maar we hebben we hebben ook niet echt te veel vertaald of teveel ge over het subject gepraat. Ik bedoel. We hebben heel erg geraal? Geral (pt) [algemeen] algemeen, sorry, algemeen over gepraat. [kende je al mensen?] Ehm. Ik kende, ik kende Grace, ik kende Bernardo en Diana? En als ik iemand mis dan spijt het me maar ok. Eh, Diana die kende ik al van van van voor de Nederlands denk ik, denk dat ik die al een keertje had ontmoet **(C2)** maar ik weet niet meer zeker maar zij was Nederlands zij is Nederlands gaan studeren omdat ze naar Nederland toe ga. Grace die heb ik hier gekend, zij was in zij heeft in medicijnen, zij is al ooit, zij is al in Nederland geweest en nu ook een cursus. **(C11)** En Bernardo zit in economia, in economie, en is een heel leuke vent, en zit in het tweede jaar, maar die gaat niet met mij naar Zeist toe. Ja en ik kende Antoinet en en en jij. [Arie Pos kende je ook niet?] Arie ohja Arie Pos ja jawel had ik een keertje een les met hem gehad over de relatie tussen Portugal en Nederland in de vijftiende of zestiende eeuw. Ja de de, hoe zeg je dat, over zee, de relaties over zee, ja, ik weet niet of je dat kunt zeggen? En eh, ja dat Portugal en Nederland ook veel conflicten hadden in die tijd en nu nog steeds een beetje conflicten maar meer op diplomatisch. Dus ja, die kende ik ook maar was wel heel erg leuk, want so ik weet dat Arie Pos één eh, Pos? [pos] Pos. een van de meest influente [invloedrijke] invloedrijke? Ehm vertalers is tussen Portugal en Nederland en dus het was heel erg interessant om naar iemand toe die eh in die positie te luisteren in elk geval voor dit subject. En ja ik vond het dus heel erg (?? Klinkt als geluktdapper??) [mooi, ik ook]

